

**600 let
Šejnova (Bohosudova)**

**600 Jahre
Scheune (Mariaschein)**

*Vydavatel vlastním nákladem /
Herausgeber im Selbstverlag: Karel Prošek*

Překlad / Übersetzung

© Karel Prošek

*Tisk / Druck
powerprint s. r. o., Praha*

*Bohosudov / Mariaschein,
červenec / Juli 2019*

Náklad / Auflage: 200 ks / Stck.

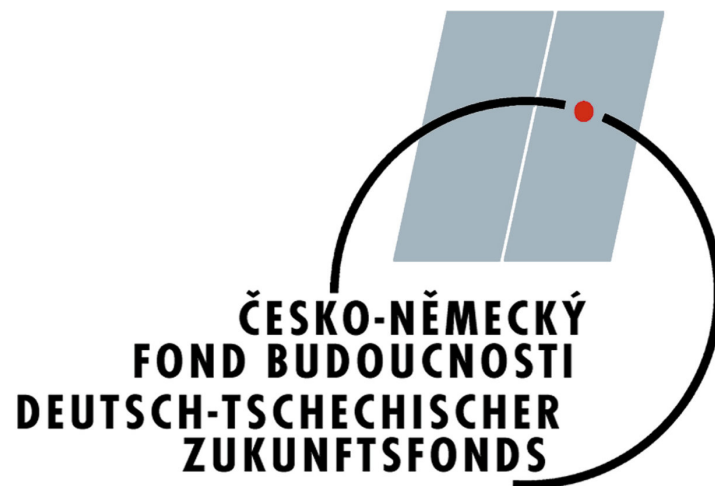
ISBN 978-80-270-6151-8

Obsahový rejstřík / Inhaltsverzeichnis

Úvod a pár slov k autorům / Einleitung und ein paar Worte zu den Autoren	5
600 let Šejnova / 600 Jahre Scheune	19
Poselství papeže, víry a Marie / Botschaft des Papstes, des Glaubens und der Maria	25
500 let Šejnova / 500 Jahre Scheune	31
Uměleckohistorický význam baziliky / Kunstgeschichtliche Bedeutung der Basilika	133
Šejnov a okolí, popis Kyšperku / Mariaschein und Umgebung, Beschreibung der Geiersburg	137
Jezuitská rezidence Bohosudov / Jezuitenrezidenz Mariaschein	169
Kostely horního města Krupky / Kirchen der Bergstadt Graupen	283
Horní město Krupka / Bergstadt Graupen	325
Smíření s 20. stoletím / Versöhnung mit dem 20. Jahrhundert	369
Přehled literatury / Literaturverzeichnis	409
Obrazová příloha / Anlage mit Bildern	411

**Kniha vychází za podpory Česko-německého
fondu budoucnosti.**

**Herausgegeben mit freundlicher
Unterstützung
des Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds.**

Zur Einleitung eine Korrektur historischer Unkorrektheiten (Erklärung im Text Hermann Hallwich)

In Tschechisch:

Franz Palacký hat in seinem Buch „Beschreibung des Königreichs Böhmen“ für unsere Stadt zwei tschechische Namen benutzt, Šejnov und Bohosudov. Bohosudov ist nicht richtig. In den ältesten in Tschechisch geschriebenen Landtafeln stehen immer nur die tschechischen Namen

Šejnov oder Šajn.

Dagegen Weiskirchlitz ist auf tschechisch nicht Novosedlice, sondern gerade die Ortschaft...

Bohusudov.

In Deutsch:

Jesuiten haben den Namen unseres Städtchens verschönert und mit dem Hauptmotiv der ganzen Stadt verbunden, also mit Mutter Gottes Maria. Sie veränderten den Namen auf Mariaschein. Der ursprüngliche deutsche Name unseres Städtchens war aber ...

Scheune oder abgeleitet Mariascheune.

Na úvod oprava historických nepřesností (vysvětlení v textu Hermanna Hallwicha)

Česky:

František Palacký se spletl, když použil ve své knize *Popis království Českého* pro naše město dva české názvy Šejnov a Bohosudov. Bohosudov není správně. V nejstarších česky psaných zemských deskách se užíval totiž vždy pro Scheune / Mariaschein jen český název

Šejnov nebo Šajn.

Naopak Weiskirchlitz nejsou česky Novosedlice, ale s největší pravděpodobností právě osada

Bohusudov.

Německy:

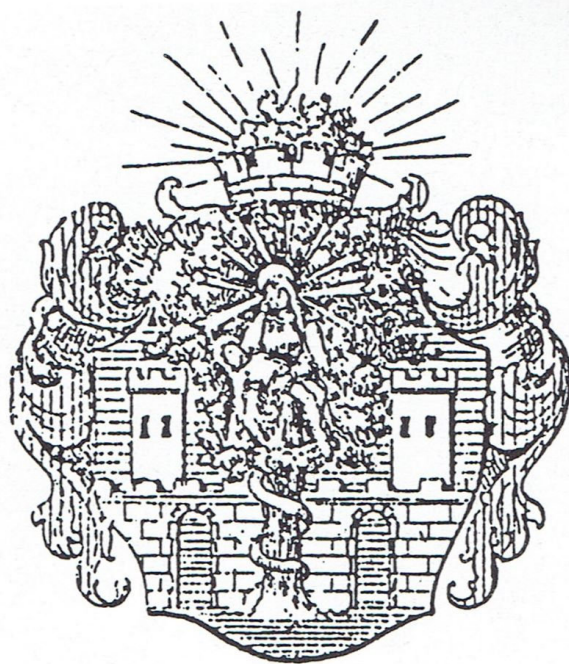
Jezuité název našeho města zkrášlili a propojili s hlavním motivem celého města, tedy Matkou Boží Marií. Změnili název na Mariaschein, ale prapůvodní německý název našeho městečka byl

Scheune nebo odvozeně Mariascheune.

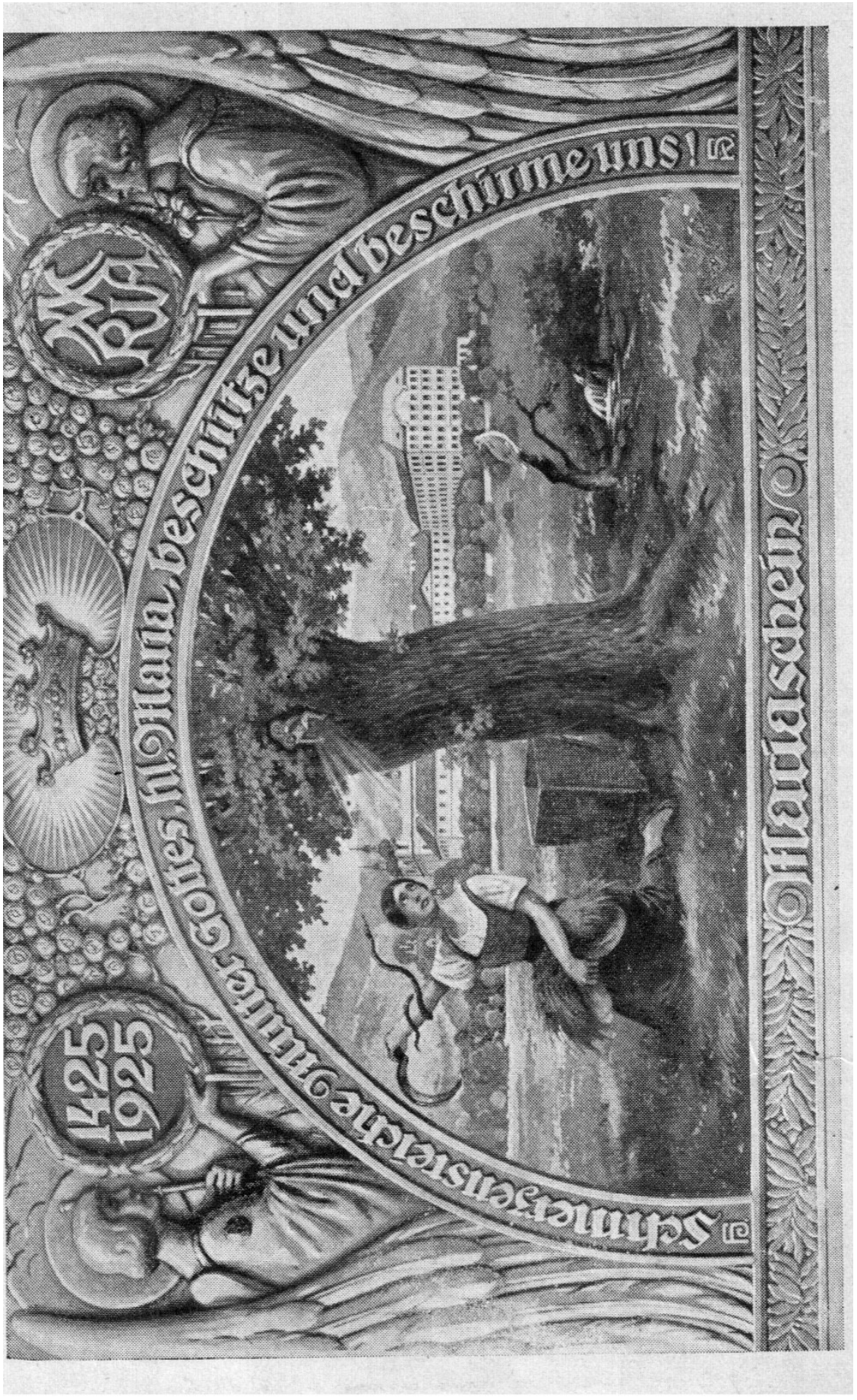
Znak Šejnova / Šajnu / Bohosudova Wappen von Scheune / Mariaschein

Bohosudov byl v roce 1898 povýšen na městys a dostal znak. V modrém štítu je stříbrná hradba z kvádrů se dvěma klenutými brankami s kamenným ostěním bez vrátek, po stranách vyrůstají z hradby dvě věže s cimbuřím a dvěma okny vedle sebe. Uprostřed je lípa a kolem jejího kmene se dvakrát ovíjí had. V koruně lípy je Pieta - zázračná soška Panny Marie s Ježíšem v klíně. Ze svatozáře Panny Marie vycházejí paprsky. Na štítu je postavená zděná koruna, kterou prostupuje koruna stromu. Po stranách štítu jsou červeno-stříbrná přikrydla. Hlavní barvy jsou červená a stříbrná. Z tohoto důvodu je také obálka knihy červená se stříbrnou ražbou.

Mariaschein wurde im Jahre 1898 auf eine Gemeinde erhoben und hat ein Wappen erhalten. Im blauen Schild ist ein silberner Wall aus Quadersteinen mit zwei gewölbten Toren mit Steinmauern ohne Tore, auf den Seiten wachsen aus dem Wall zwei Türme mit Zinnen und zwei Fenstern nebeneinander. In der Mitte ist eine Linde. Um ihren Stamm herum wickelt sich eine Schlange. In der Krone der Linde ist eine Pieta - das Gnadenbild der Mutter Gottes mit Jesus. Aus dem Heiligenschein der Jungfrau Maria scheinen Strahlen. Auf dem Schild ist eine Krone, die von der Baumkrone durchdringt wird. Auf den Seiten des Schildes sind rot-silberne Abdeckungen. Die Hauptfarben von Mariaschein sind rot und silber. Aus diesem Grund ist auch das Titelbuch rot mit silberner Prägung.

Topographie des Königreiches Böhmen (Jaroslaus Schaller, 1787) - Textauswahl

Maria Schein, Maria Kraupen, wird in Ober und Unter oder Niederschein eingetheilt, zählet 74 Nummern. Maria Schein liegt in einer schönen Gegend, die mit wohlangelegten Obst- und Weingärten versehen ist. Den Anlaß zur Erbauung der hiesigen prächtigen Kirche unter dem Titel der schmerzhaften Mutter Gottes, ehemals Maria in Elend genannt, soll ein von Holz geschnitztes Marienbild gegeben haben, welches zu hussitischen Zeiten durch die von Schwaz vertriebenen Klosterfrauen in einem hier stehenden hohlen Lindenbaume verborgen, und das folgende Jahr darauf durch die Kraupner Bürger wieder entdeckt wurde. Bald darauf soll 1422 Albert II. von Kollowrat an eben diesem Orte, wie uns Balbin berichtet, den ersten Grund zu einer kleinen Kapelle gelegt haben. Den Anlaß zu solcher Muthmassung gab unserm Balbin ein in dieser Kirche oder dem Chore zu seiner Zeit vorhandenes Gemälde, darauf eben dieser Kollowrat kniend vor dem Marienbilde vorgestellt war mit dieser Aufschrift: Albertus Kolowrat de Libstein; da zu solchen Zeiten nur den Stiftern gestattet wurde ihre Namen oder Wappen in den Kirchen malen oder aufstellen zu lassen. ....usw. In Nieder Schein ungefähr 600 Schritte von der Kirche ist ein Gesundbrunn, insgemein das Freßwasser genannt. Dieses Wasser, welches man hier früh Morgens nüchtern trinken muß, indem sich dasselbe nicht weit führen oder tragen läßt ohne etwas trüb zu werden, ist nicht nur durch die Anempfehlung des Dresdner Hofarztes Philipp Pollak, sondern auch durch eigene gute Wirkung weit und breit berühmt worden.

Königreich Böhmen, topografisch-statistisch Johann Gottfried Sommer (1833)

Dorf von 80 Häusern mit 571 Einwohnern. Es wird in Ober- und Niederschein eingetheilt, und ist seit 1813, wo das Amtshaus in Sobochleben bei der Schlacht von Kulm durch Feuer zerstört wurde, der Sitz des obrigkeitlichen Wirthschaftsamt. Der Vorhof des Klosters enthält den Marienbrunnen, dessen Wasser sich durch eine erquickende Frische auszeichnet. Zum Kirchensprengel gehören, außer Mariaschein selbst, noch Theresienfeld, Marschen und Sobochleben. Westlich vom Dorf liegt ein Kalkstein-Bruch.

Topografie Království českého (Jaroslav Schaller, rok 1787) - výběr z textu

Mariánský Šejnov, Mariánská Krupka, se dělí na Horní- a Dolní Šejnov a čítá 74 domů. Mariánský Šejnov leží v krásné krajině, která je plná dobře založených ovocných zahrad a vinic. Podnětem k vybudování zdejšího nádherného kostela s titulem Bolestné Matky Boží, dříve nazývaného Marie v nouzi, dala ze dřeva vyřezaná figurka Marie, která byla v husitských dobách ukryta jeptiškami vyhnanými ze Světce v dutině lípy. V následujícím roce ji krupští občané opět objevili. Brzy na to měl v roce 1422 Albert II. z Kolovrat právě na tomto místě, jak nám vypráví Balbín, položit první základy malé kapličky. Podnět k takovým domněnkám dal Balbínovi obraz visící za jeho časů v tomto kostele nebo na kúru. Na něm byl vyobrazen Kolovrat klečící před mariánským obrazem s nápisem: Albertus Kolowrat de Libstein. V těch dobách bylo povoleno jen donátorům, aby jejich jméno nebo erb byly zobrazeny v kostele... atd. V Dolním Šejnově asi 600 kroků od kostela je uzdravující studánka, která se obecně nazývá Fresswasser. Tuto vodu, která se musí pít brzy ráno na lačno, neboť jí není možné daleko převážet nebo přenášet, aniž by se nezakalila, doporučuje nejen drážďanský dvorní lékař Phillip Pollak, nýbrž je šikoro daleko proslulá svými blahodárnými účinky.

Království české, topograficko-statisticky Johann Gottfried Sommer (rok 1833)

Vesnice s 80 domy a 571 obyvateli je dělena na Horní a Dolní Šejnov. Od roku 1813, kdy byl při bitvě u Chlumce požárem zničen úřední dům v Soběchlebech, je sídlem vrchnostenského hospodářského úřadu. Na dvoře kláštera se nachází mariánská studánka, jejíž voda se vyznačuje osvěžující čerstvostí. Do obvodu farnosti patří kromě Šejnova / Bohosudova také Terezínské pole / Theresienfeld, Maršov / Marschen a Soběchleby. Západně od vesnice leží lom na vápenec.

Karel Prošek (4. 5. 1979) - Autor der Buchübersetzung

Ich stamme aus einer deutsch-tschechischen Familie. Für Geschichte interessiere ich mich von klein auf. Meine Aufmerksamkeit widme ich vor allem der regionalen Geschichte, von der die Kinder im Schulunterricht fast nichts erfahren. Mit dem Sammeln alter Texte und deren Übersetzung versuche ich, diese große Lücke ein bisschen zu füllen.

Als ich 6 war, sind wir aus Karbitz nach Mariaschein umgezogen, weil Karbitz abgerissen werden sollte. Ich habe mich in Mariaschein für seine herrliche Lage zwischen dem Mittelgebirge und Erzgebirge, seine Baudenkmäler und das nicht beschreibbare Wunder des Ortes verliebt. Stark beeinflusst hat mich meine deutsche Uroma Anna Berta Schindler. Besuche bei ihr waren wie Rückkehr in alte gute Zeiten der österreichischen Monarchie. Für sie wollte ich gut Deutsch lernen. Ich wollte auch die alten deutschen Bücher verstehen, die wir zu Hause hatten. Meine Bücher sind beeinflusst von Gefühlen des Zugrundegehens, Niedergangs und der Zerstörung im Sudetenland als Folge der Vertreibung und der kommunistischen Herrschaft.

Das Unrecht zwischen Tschechen und ihren Deutschen im 20. Jahrhunderts kenne ich von beiden Seiten und bin der Meinung, dass sich beide Seiten schuldig gemacht haben und beide Seiten nicht imstande waren, Kompromisslösungen zu erreichen. Ich bin gläubig. Weder das Glauben noch das Leben sind jedoch etwas „Fertiges“. Es ist ein Weg, eine Anstrengung, ewige Suche, Fragen, Zweifeln.

Das vorliegende Buch ist mein viertes Buch (1. Chronik der Stadt Karbitz, 2. Kirchengeschichte von Karbitz, 3. Bergstadt Graupen in alten Quellen). Die Bücher sind immer in beiden landessprachen des Königreichs Böhmen verfasst, also in Tschechisch und Deutsch. Meine Bücher sind ein bescheidener Beitrag zum Erhalt der Kultur der Böhmendutschen, die durch die Vertreibung liquidiert wurde. Sie können auch als Lehrbücher für Deutschunterricht dienen.

Karel Prošek (4. 5. 1979) - autor textů a překladu knihy

Pocházím z česko-německé rodiny. O historii se zajímám od malička. Svou pozornost věnuji hlavně regionální historii, o které se děti v rámci výuky ve školách nedozví téměř nic. Svým sbíráním starých textů a jejich překládáním se snažím tuto obrovskou mezeru částečně zaplnit.

Když mi bylo 6 let, přestěhovali jsme se z Chabařovic do Bohosudova, neboť město Chabařovice mělo být zbořeno. Bohosudov jsem si zamiloval pro jeho nádhernou polohu mezi Středohořím a Krušnými horami, nádherné památky a nepopsatelné kouzlo starobylého místa.

Hodně mě ovlivnila má německá prababička Anna Berta Schindler. Návštěvy u ní byly návratem do starých dobrých časů rakouské monarchie. Pro ni jsem se chtěl naučit dobře německy. Mé knihy jsou ovlivněny silnými pocity zmaru, úpadku a ničení v Sudetech jako následku odsunu českých Němců a komunistické vlády.

Bezpráví mezi Čechy a jejich Němci ve 20. století znám z obou stran, a proto jsem názoru, že obě strany se provinily a obě strany nebyly schopny najít spolu kompromisní řešení. Jsem katolík a věřím. Víra ani život však nejsou nic „hotového“. Je to cesta, snažení, věčné hledání, ptaní se, pochybování. To dělám i při svém psaní.

Předkládaná kniha je mou čtvrtou knihou (1. Kronika města Chabařovice, 2. Církevní dějiny Chabařovic, 3. Horní město Krupka ve starých pramenech). Knihy jsou edicí starých textů s doslovným překladem do češtiny. Nic nevynechávám, nic nepřidávám, nic neměním, nic nezjednodušuji. Podávám vždy skutečnosti tak, jak je viděli autoři minulých staletí. Knihy vydávám vždy v obou zemských jazycích Království českého, tedy češtině a němčině. Mé knihy jsou skromným příspěvkem k zachování kultury českých Němců. Mohou posloužit také jako učebnice němčiny.

Josef Bilohlávek (11. 11. 1974) - Maler aus Mariaschein

Josef Bilohlávek hat anlässlich des baldigen sechshundertjährigen Jubiläums von Scheune / Mariaschein eine außerordentliche Sammlung von symbolischen 12 Ölbildern von Kirchenbauten aus Mariaschein, Graupen und näherer Umgebung geschaffen. Die ganze Zusammenstellung der Bilder ist ein tief durchdachtes Konzept und Ergebnis von vielen hunderten Stunden Arbeit. Die Bilder zeigen angesichts der Thematik auch den Glauben und Demut des Autors. Die Bilder werden der Öffentlichkeit am 7. und 8. September 2019 und dann den ganzen darauffolgenden Monat in der Basilika der Schmerzhaften Mutter Gottes in Mariaschein vorgestellt. Interessenten werden die Möglichkeit haben, ein Kalender für das Jahr 2020 zu kaufen, in dem alle erwähnten Ölbildern von einem professionellen Fotografen gezeigt werden.

Für die Zwecke und Illustration dieses Buches hat Josef Bilohlávek weiterhin eine Sammlung von 12 Federzeichnungen geschaffen.

Und nun schon zur näheren Vorstellung des Autors. Mitte der 90er-Jahre hat Josef Bilohlávek angefangen, die Landschaft und deren Stimmung kunstvoll zu erfassen. Mit geistlicher und technischer Verarbeitung seiner Werke harmoniert der Autor insbesondere mit Malereien holländischer und italienischer Meister vom Ende des 17. Jahrhunderts. Die Stimmung, die auf uns aus seinen Bildern atmet sowie auch die von ihm ausgewählten Motive und Lichtwände harmonieren gefühlmäßig und ausdrucksfähig mit dem nordböhmischen Landschaftsmaler des 19. Jahrhunderts Ernst Gustav Doerell, der Schüler eines bedeutenden Romantikers Max Haushoffer. Doerell, der die Verwandlung der nordböhmischen Landschaft auf industrielles Herz Böhmens erfasst hat, ist einer von Bilohlávek's Vorbildern.

Josef Bilohlávek (11. 11. 1974) - malíř z Bohosudova

Josef Bilohlávek vytvořil u příležitosti blížícího se šestistého výročí Šejnova / Bohosudova unikátní soubor symbolických 12-ti olejomalb církevních památek Bohosudova, Krupky a blízkého okolí. Celý soubor maleb je hluboce promyšleným konceptem a výsledkem mnoha stovek hodin práce. Obrazy vzhledem ke své tématice zachycují také víru a pokoru svého autora. Celý soubor obrazů bude veřejnosti představen dne 7. a 8. září 2019 a pak po celý další měsíc v bazilice Panny Marie Bolestné v Šejnově / Bohosudově. Zájemci si budou moci koupit kalendář na rok 2020, kde budou všechny zmíněné olejomalby zachyceny profesionálním fotografem.

Pro účely a ilustraci této knihy vytvořil Josef Bilohlávek dále ještě soubor 12 perokreseb se stejnou tematikou.

A nyní už bližší představení autora. Snaze výtvarně zachytit prostředí i náladu krajiny, která ho obklopuje, se začal Josef Bilohlávek věnovat v období první poloviny devadesátých let. Povahově i technickým zpracováním svého díla autor souzní především s malbou holandských a italských mistrů konce 17. století. Nálada, která na nás z jeho obrazů dýchá, jakožto i jím vybírané motivy a volby světelných scén jsou pocitově a výrazem blízké s krajinářem severních Čech 19. století Ernstem Gustavem Doerellem, žákem významného romantika Maxe Haushoffera. Doerell, zachycující proměnu severočeské krajiny v bouřlivém rozvoji poklidné krajiny na průmyslové srdce Čech, je jedním z Bilohlávkových oblíbených vzorů.

Josef Bilohlávek widmet sich vor allem der Landschaft von Erzgebirge und Böhmischem Mittelgebirge, wobei man sein Werk der Strömung der böhmischen Spätromantischen Landschaftsmalerei zuordnen könnte. Stil der Bilder, Technik und Motive der von ihm bisher gemalten Bilder drehen sich vor allem darum, Orte in der Landschaft zu erfassen, die ihn umgeben, und die Stimmung, die aus der Landschaft ausstrahlt. Einige Bilder zeigen die introvertierte Seele des Autors. Eines der häufigen Motive ist das Spiel von Licht und Schatten in der Landschaft, die für den Autoren ein reicher Inspirationsbrunnen ist. Er nutzt dieses nicht ausschöpfbares Angebot.

Die Landschaftsmalerei ist die Hauptstoßrichtung der Tätigkeit des Autors, weil er sich der Schönheit der Natur, Poesie von Formen und deren gegenseitiger Beziehungen bewusst ist. Die erwähnten Landschaftsmotive sind aber nicht das einzige Thema des Autors. Er widmet sich auch figuralen Motiven. Dabei versucht er, nicht nur die Realität zu erfassen, sondern bemüht sich mittels des Licht- und Schattenspiels die Gefühle auszudrücken, die das Thema beim Zuschauer hinterlassen soll.

Während seiner Schöpfungszeit hatte er bisher keinen Grund, den angetretenen Weg irgendwie zu korrigieren. Er ist weder den Veränderungen in der Handschrift noch der künstlerischen Meinung zugeneigt. Josef Bilohlávek dokumentiert nicht nur, sondern er ist auch ein Entdecker. Er ist ein stiller Beobachter der Landschaft, durch die die Menschen laufen dürfen und er zeigt ihnen, was sie eventuell übersehen könnten. Josef Bilohlávek wurde im Jahre 1974 in Graupen bei Teplitz in Böhmen geboren. Zurecht kann er als Patriot der Stadt und seiner Umgebung angesehen werden. Die Sorgfalt und Demut, mit der er die schwierige Aufgabe in Angriff genommen hat, die vorliegenden Bilder in deren ganzen Breite zu malen, ist bewundernswert. Durch seinen Elan und den scheinbar nicht ausschöpfbare Energiebrunnen, mit dem er ein breites Spektrum von Aktivitäten schafft sowie das Interesse für eine Vielzahl von nicht nur kulturellen Bereichen, macht aus ihm einen wirklichen Renaissancemenschen. Die Zusammenarbeit mit ihm und gemeinsame Ausstellungen waren für mich immer eine große Ehre.

Kryštof, Fotograf mit historischen Techniken

Josef Bilohlávek svým osobitým zpracováním námětů vychází především z krajiny Krušných hor a Českého Středohoří, kde by se dalo jeho dílo zařadit do proudu českého pozdně romantického krajinářství. Styl obrazů, technika a náměty doposud jím namalovaných obrazů se téměř všechny točí především kolem snahy zachytit místa v krajině, která ho obklopují a náladu, která z nich vychází. Některé obrazy dávají lehounce nahlédnout do introvertní duše autora. Jedním z častých motivů je hra světla a stínu v krajině, která je bohatou studnicí inspirace pro autora. Ten využívá této nabídky v nekonečně nevyčerpatelných motivech.

Krajinná tvorba je základní cesta, kterou se autor při své práci ubírá, protože si uvědomuje krásu přírody a mohutnost hmot, poezii tvarů a jejich vzájemných vztahů. Zmíněné motivy krajiny ale nejsou jediným tématem autora, dokazují to i díla ryze figurálního zaměření. V těch se snaží zachytit nejen reálnou podobu scény, ale má snahu vyjádřit pomocí hry světla a stínů pocit, který téma v divákovi zanechává.

V období své tvorby zatím neměl důvod nastoupenou cestu nijak korigovat, sám není nakloněn přílišným změnám rukopisu, ani výtvarného názoru. Josef Bilohlávek není dokumentátor, ani objevitel. Je tichým pozorovatelem krajiny, kterou je lidem dáno procházet a on jim ukazuje, co by třeba mohli přehlédnout. Josef Bilohlávek se narodil v roce 1974 v Krupce u Teplic v Čechách. Právem jej můžeme nazvat patriotem města a jeho okolí. Péče a pokora, s jakou se zhostil nelehkého úkolu namalovat předkládaný soubor obrazů v celé jeho šíři je obdivuhodná. Svým elánem a zdánlivě nevyčerpatelnou studnicí energie, se kterou zvládá široký záběr činností a zájem o mnoho nejen kulturních oborů z něj dělá skutečně renezančního člověka. Bylo pro mne vždy velkou ctí s ním tvořit a vystavovat.

Kryštof, fotograf historickými technikami

Autoren einzelner Buchkapitel

Josephus Knell (3.11.1862 in Wien - ?)

Mitglied der Gesellschaft Jesu. Er hat sich am 14. September 1893 in die Gesellschaft angemeldet und wurde am 2. Februar 1894 angenommen. Soviel Angaben aus dem Katalog der österreich-ungarischen Provinz der Gesellschaft Jesu aus dem Jahre 1900. Im Knabenseminar zu Mariaschein lehrte er Geschichte und Geografie.

Die Gesellschaft Jesus ist eines der größten und bedeutendsten Orden der römisch-katholischen Kirche. Er wurde in 1534 durch Ignaz Loyla gegründet. In heutiger Zeit zählt der Orden etwa 20.000 Mitglieder. Die Tätigkeit des Ordens richtet sich von Anfang an auf pastorale Tätigkeit, Missionen, auf die Bereiche Wissenschaft und Bildung. Die Jesuitenschulen gehören von Anfang an zu der Elite des katholischen Schulwesens. Zu den bekannten Mitgliedern zählten die Historiker Bohuslav Balbin, Josef Dobrowsky, Franz Pubitschka.

Hermann Hallwich (1838 - 1913)

Geboren am 9. Mai 1838 in Teplitz, gestorben am 11. April 1913 in Wien. Er war österreichischer und böhmischer Historiker, Volkswirt und Politiker deutscher Nationalität. In der 2. Hälfte des 19. Jh. Abgeordneter des Böhmisches Landtages und des Reichstages. Er studierte Gymnasium in Komotau, anschließend Geschichte und Germanistik an der Karl-Ferdinands-Universität in Prag.

Er ist Ehrenbürger von Teplitz-Schönau, Graupen, Dux usw. Er hat Graupen sehr gemocht. Das in 1868 erschienene Buch Geschichte der Bergstadt Graupen war sein erstes Buch. Es folgte Geschichte von Reichenberg und in 1886 Geschichte von Töplitz. Seine Bücher sind bis heute hinsichtlich des Umfangs und Inhalts unübertroffen. Im Jahre 1890 beteiligte er sich an der Verhandlung des tschechisch-deutschen Ausgleichs. Er hatte große Verdienste für den Ausbau des Schienennetzes und des Fachschulsystems in Nordböhmen. Es ist eine große Schande, dass er in Vergessenheit geraten ist, nur weil er ein Böhmendechter war. Für Graupen hat er größere Bedeutung als Komensky, Nemcova, Neruda oder sogar Zizka, die Graupen nie besucht haben, für Graupen nichts Gutes gemacht haben, aber hier ihre Straßen haben.

Autoři jednotlivých částí této knihy

Josephus Knell (3.11.1862 ve Vídni - ?)

Člen Tovaryšstva Ježíšova, do kterého se přihlásil 14. září 1893 (Ingressus) a byl přijat 2. února 1894 (Gradus). Tolik údaje v Katalogu provincie rakousko-uherské Společenství Ježíšova z roku 1900. V šejnovském chlapeckém semináři byl učitelem dějepisu a geografie (viz. publikace k 50. výročí semináře z roku 1901).

Tovaryšstvo Ježíšovo je jeden z největších a nejvýznamnějších řeholních řádů římskokatolické církve. Založen byl svatým Ignácem z Loyoly roku 1534. V současné době má řád přibližně dvacet tisíc členů. Činnost řádu se od počátku soustřeďuje zejména na pastorační a misijní činnost a na oblast vědy a vzdělávání. Jezuitské školy od počátku patří k elitě katolického školství. Známými členy řádu v českých zemích byli například historikové Bohuslav Balbín, Josef Dobrovský a chomutovský Franz Pubitschka. Mají obrovské zásluhy o českou kulturu, i když málo kdo v Čechách ví, že to byli Jezuité.

Hermann Hallwich (1838 - 1913)

Narodil se 9. května 1838 v Teplicích, zemřel 11. dubna 1913 ve Vídni. Byl to rakouský a český historik, národohospodář a politik německé národnosti. V 2. polovině 19. století poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady. Vystudoval gymnázium v Chomutově, následně dějiny a germanistiku na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze.

Je čestným občanem Teplic-Šanova, Krupky, Duchcova a jiných měst. Krupku měl velmi rád. Kniha *Dějiny horního města Krupky* vydaná v roce 1868 byla jeho první knihou. Následovala kniha o dějinách Liberce a v roce 1886 vydal dějiny Teplic. Tyto jeho knihy dodnes co do rozsahu a obsahu nebyly nikým překonány. V roce 1890 se podílel na vyjednávání o česko-německém smíru a byl jedním ze signatářů jeho výsledné podoby. Měl velké zásluhy o rozvoj železniční sítě a systému odborného školství v severních Čechách. Je velká ostuda, že je opomíjen jen proto, že to byl český Němec. Pro Krupku a náš kraj měl nesrovnatelně větší význam než Komenský, Němcová, Neruda nebo dokonce Žižka, kteří tu nikdy nebyli, nic pro Krupku dobrého neudělali, ale mají tu své ulice.

600 Jahre Scheune / Mariaschein im Jahre 1425 - 2025

Im Jahre 1925 feierte Mariaschein / Scheune 500 Jahre seit der Gründung. Obwohl hier schon vor dem Jahr 1425 einige Scheunen Graupner Bürger standen, wird das erste Jahr der Existenz der Ortschaft Scheune ab 1425 gezählt. Es ist ein Jahr der „geistlichen“ Gründung von Scheune. Richtiger wäre aus meiner Sicht das Jahr 1426. Beide Jahre werden in Sagen über die Gründung von Scheune erwähnt.

Eine Sage verbindet die Gründung von Mariaschein mit der Verwüstung des Klosters in Schwaz durch Hussiten zwischen den Jahren 1421 - 1425. Die Nonnen sind in die Gegend des heutigen Mariascheins geflüchtet. Die letzte von ihnen, die überlebte, versteckte angeblich in der Linde eine kleine Statue der Mutter Gottes, deren spätere Findung verbunden mit einem Wunder den Grundstein für den späteren Wallfahrtsort legte.

Die zweite Sage verweist auf die Erschlagung von 300 deutschen Rittern aus der Lausitz und aus Sachsen nach der Schlacht bei Aussig a. d. Elbe im Jahre 1426 in der Gegend von Scheune / Mariaschein. Deren Witwen und Nachkommen besuchten den Ort des Blutbads und kamen zu den Gräbern ihrer Verwandten zurück. Auch hier Ähnlichkeit mit um ihren Sohn trauernden Maria. Anschließend haben sie dort eine Kapelle gebaut.

Meiner Meinung nach sind beide Sagen im Kern richtig. Der Name der Basilika der Schmerzhafte Mutter Gottes verweist nämlich auf die Wiedergutmachung der Sünden für die hussitische Verwüstung. In den böhmischen Ländern wurde spätestens ab dem 15. Jahrhundert die Feier der Schmerzhafte Mutter Gottes für die Wiedergutmachung des durch die Hussiten verursachten Kirchenraubes gefeiert.

Im Jahre 1925 wurde das 500-jährige Jubiläum unter anderem mit dem „Internationalen Marianischen Kongress“ gefeiert. Vor dem Jubiläum erhob am 6. Juni 1924 auf Antrag des damaligen Rektors der Jesuitenresidenz und des Leitmeritzer Bischofs der Papst Pius XI. die Mariascheiner Kirche auf Basilika minor.

600 let výročí Šejnova / Bohosudova v roce 1425 - 2025

V roce 1925 oslavoval Mariaschein / Bohosudov 500 let od svého vzniku. Přesto, že tu asi už před rokem 1425 stály nějaké stodoly krupských občanů, počítá se první rok existence osady Scheune / Šejnov právě od roku 1425. Je to rok „duchovního“ založení Šejnova. Správnější by byl z mého pohledu možná rok 1426. Oba dva roky jsou totiž zmiňovány v pověstech o založení Šejnova / Bohosudova.

Jedna pověst spojuje založení Bohosudova s vypleněním kláštera ve Světci husity někdy mezi lety 1421-1425, kdy jeptišky utekly do míst dnešního Bohosudova. Poslední z nich, která přežila, prý ukryla v lípě sošku Panny Marie, jejíž pozdější nalezení chudou děvečkou spojené se zázrakem položilo základ poutního místa.

Druhá pověst odkazuje na pobití 300 významných německých rytířů z Lužice a Saska husity po bitvě u Ústí nad Labem v roce 1426 v místech dnešního Šejnova / Bohosudova. Jejich vdovy a potomci se na místo krveprolití a k hrobům svých blízkých vraceli a modlili se. I zde podobnost s Marií truchlící nad svým synem. Následně na místě vystavěli kapličku.

Podle mého názoru jsou obě pověsti v jádru pravdivé. Krveprolití a plenění husitských válek položilo základ poutního místa, které se stalo protikladem všeho toho zlého. Název baziliky Panny Marie Sedmibolestné totiž odkazuje na odčinění hříchů za řádění husitů. V českých zemích byl nejpozději od 15. století slaven svátek Panny Marie Sedmibolestné na odčinění svatokrádeží spáchaných husity.

V roce 1925 bylo pětisté výročí připomenuto mimo jiné „Mezinárodním mariánským kongresem / Internationaler Marianischer Kongress“. Před výročím také na žádost tehdejšího rektora jezuitské koleje a litoměřického biskupa povýšil papež Pius XI. dne 6. června 1924 bohosudovský kostel na baziliku minor.

Seit 1925 bis 1989 ist kein Buch über Mariaschein erschienen, das der Rede wert wäre. Nach der Wende sind einige Werke von Böhmenteutschen Michael Hoffmann und Peter Paul Reinert erschienen. Michael Hoffmann gab seinem Buch den Namen „Mariaschein - ein Wallfahrtsort im Dornröschenschlaf“. Unser Herr Pfarrer Philipp Irmer würde dem wohl widersprechen. Die Flamme des kirchlichen Lebens und der Gemeinschaft von Gläubigen überlebte beide Diktaturen. Die Flamme wurde unterdrückt aber nie ganz gelöscht.

Mit dem Jahr 2025 nähert sich das 600-jährige Jubiläum seit der Gründung Scheunes / Mariascheins. Heute ist der Ort ein Bestandteil eines Zusammenschlusses von früher unabhängigen Dörfern unter dem Namen Graupen. Vor dem Krieg gab es dazu Überlegungen unter dem Namen Groß-Graupen. Ich denke, dass trotz all dem Schlechten, was im 20. Jahrhundert passiert ist, es heute wieder Einiges zum Feiern gibt. Die Zeit der nazistischen und kommunistischen Vernichtung und Unfreiheit, die von 1938 bis 1989 dauerte, ist weg. Die Republik ist wieder ein Teil vom Westen, wohin es über ihre ganze Geschichte hingehörte. Die Baudenkmäler im Grenzgebiet werden wieder gerettet und renoviert. Oft auch mit Unterstützung von vertriebenen deutschen Landsleuten. Die Basilika der Schmerzhaften Mutter Gottes wurde am 01.07.2018 auf die Liste der nationalen Kulturdenkmäler eingetragen. Die ganze Bergregion des böhmisch-sächsischen Erzgebirges wurde am 06.07.2019 auf die UNESCO-Weltkulturerbe-Liste eingetragen.

Anlässlich des sich nähernden 600-jährigen Jubiläums von Mariaschein haben wir uns mit meinem Freund Josef Bilohlávek entschieden, etwas zu unternehmen. Außerdem dass wir beide Gläubig sind, sind wir hauptsächlich auch von der Herrlichkeit und magischer Energie von Kirchenbauten fasziniert, die uns hier vorherige Generationen hinterlassen haben. Da ich Geschichte mag und Josef ein ausgezeichneter Maler ist, ist relativ schnell die Entscheidung gefallen, dass wir ein Buch herausgeben, und Josef, der für mich Gustav Doerell der Neuzeit ist, wird eine einzigartige Zusammenstellung von Kirchenbauten der früheren Herrschaften Graupen, Geiersberg und Sobochleben schaffen.

Od roku 1925 do roku 1989 nevyšla žádná kniha o Bohosudově, která by stála za řeč. Po revoluci se objevila díla českých Němců Michaela Hoffmanna a Petra Paula Reinerta. Michael Hoffmann dal své knížce název „Mariaschein - ein Wallfahrtsort im Dornröschenschlaf / Bohosudov - poutní místo spící jako šípková Růženka“. Náš pan farář Philipp Irmer by mu asi nedal za pravdu. Ten plamínek církevního života a společenství věřících totiž přežíval i v dobách obou diktatur. Byl sice dušen, ale nikdy zcela nezhasnul.

S rokem 2025 se nám blíží 600 let výročí od založení Bohosudova, který je dnes součástí slepence mnoha dřívějších vesniček pod souhrnným názvem Krupka. Před válkou o tom stejném uvažovali pod názvem Velká Krupka. Myslím, že přes to všechno zlé, co se stalo ve 20. století, je nyní opět co slavit. Doba nacistické a komunistické devastace a nesvobody, která trvala od roku 1938 do roku 1989, je pryč. Republika je opět součástí západu, kam po celé své dějiny vždy patřila. Historické památky v pohraničí se opět zachraňují a obnovují. Často také s přispěním vyhnaných německých krajanů. Bazilika Panny Marie Bolestné v Šejnově / Bohosudově se 1.7.2018 dostala na seznam národních kulturních památek. Celá hornická krajina česko-saského Krušnohoří byla dne 6.7.2019 zapsána na seznam UNESCO.

U příležitosti blížícího se výročí 600 let Bohosudova jsme se rozhodli s mým přítelem Josefem Bilohlávkem něco podniknout. Kromě toho, že jsme oba věřící, jsme hlavně také fascinováni nádherou a magickou energií církevních památek, které nám tu předešlé generace zanechaly. Jelikož já miluji historii a Josef je výborný malíř, padlo vcelku rychle rozhodnutí, že vydáme knihu, a Josef, který je pro mě novodobým Gustavem Doerellem, vytvoří unikátní soubor obrazů církevních staveb z dřívějších panství Krupka, Kyšperk a Soběchleby.

Das Buch ist eine Übersetzung von alten deutschen Quellen, die ich im Rahmen der historischen Objektivität verschiedene Blickwinkel bieten. Der Blick vom gläubigen Katholiken und Jesuiten Josef Knell wird ergänzt durch historische Analyse eines der bedeutendsten böhmendeutschen Historiker der böhmischen Länder verkörpert durch den Politiker, Sammler und Dichter mit Sympathien für Protestanten Hermann Hallwich.

Ich bin katholisch und einige Kommentare über Jesuiten von Hallwich gefallen mir nicht und ich betrachte sie als überzogen bzw. aus dem Kontext der Zeit gerissen. Trotzdem habe ich aus dem Grund der Suche historischer Wahrheit nichts davon herausgelassen. Die Wahrheit muss man nämlich suchen, denn weder das Leben noch die Geschichte ist schwarzweiß. Ich so wie unser bisher bester Präsident glaube, dass „die Wahrheit schließlich siegt über Lügen und Haß.“ Möge uns der Herr Gott dabei helfen.

Wenn wir im Jahre 2025 die 600 Jahre Scheune bzw. Mariaschein feiern werden, sollte es eine Feier voller Toleranz, Versöhnung, Bewusstseins für die Vergangenheit und Blickes in die Zukunft sein. Eine Feier, die neben den Karussells und Verkaufsständen auch eine geistliche Dimension und Nachdenken über die vergangenen 600 Jahre bieten wird.

Kniha je překladem starých německých pramenů, které v rámci historické objektivnosti nabízí různé pohledy. Pohled věřícího katolíka a jezuita Josefa Knella doplňuje historická analýza jednoho z nejvýznamnějších německých historiků českých zemí, kterým byl politik, sběratel a básník se sympatiemi pro protestanty Hermann Hallwich.

Jsem katolík a některé komentáře o jezuitě od Hallwicha se mi nelíbí a považuji je za přehnané nebo částečně vytržené z kontextu doby. Přesto jsem z důvodu historické pravdy nic z toho nevynechal. Pravdu je totiž třeba hledat, neboť život ani dějiny nejsou černobílé. Já stejně jako náš zatím nejlepší prezident věřím, že „pravda nakonec zvítězí nad lží a nenávisť“. K tomu ať nám pomáhá Bůh.

Až budeme v roce 2025 slavit 600 let Bohosudova, měla by to být oslava plná tolerantnosti, smíření, uvědomění si minulosti a pohledu do budoucnosti. Oslava, která kromě kolotočů a stánků nabídne také duchovní rozměr a zamyšlení nad uplynulými šesti sty lety.

Papst Franziskus - Botschaft

„Wie viele Mächte haben im Laufe der Geschichte versucht - und versuchen - die Kirche sowohl von außen als auch von innen zu zerstören. Aber alle werden zerstört und die Kirche bleibt am Leben und wird Früchte tragen. Sie bleibt unerklärlich fest, damit sie - wie der heilige Paulus sagt - rufen kann: „Ihm sei der Ruhm auf alle Zeiten!“ (2 Tim 4, 18). Alles vergeht, der Gott dauert fort. In der Tat, Königreiche, Nationen, Kulturen, Ideologien und Mächte sind vergänglich. Aber die auf Christus aufgestellte Kirche bleibt trotz den vielen Stürmen und vielen unseren Sünden treu dem Glaubensschatz im Dienst, weil die Kirche gehört nicht den Päpsten, Bischöfen oder Priestern und auch nicht den Gläubigern, sondern einzig und allein dem Christus. Allein nur der, der in Christus lebt, gründet und verteidigt die Kirche mit Heiligtum des Lebens nach dem Vorbild von Peter und Paul.“

ZUR WIEDERHOLUNG - ZEHN GEBOTE

- I. Du sollst keine anderen Götter neben mir haben.
- II. Du sollst den Namen Gottes nicht verunehren.
- III. Du sollst den Tag des Herrn heiligen.
- IV. Du sollst Vater und Mutter ehren.
- V. Du sollst nicht töten.
- VI. Du sollst nicht ehebrechen.
- VII. Du sollst nicht stehlen.
- VIII. Du sollst nicht falsch gegen deinen Nächsten aussagen.
- IX. Du sollst nicht begehren deines Nächsten Frau.
- X. Du sollst nicht begehren deines Nächsten Gut.

Einige Zitate aus der Bibel zum Nachdenken

- „Wer nicht liebhat, der kennt Gott nicht, denn Gott ist Liebe.“
(Johannes 4:7)
  - „Ich bin die Auferstehung und das Leben. Wer an mich glaubt, der wird leben, ob er gleich stirbe; und wer da lebet und glaubet an mich, der wird nimmermehr sterben.“, sagt Christus.
(Johannes 11, 1-45)
- „Richtet nicht, dann werdet auch ihr nicht gerichtet werden. Verurteilt nicht, dann werdet auch ihr nicht verurteilt werden. Erlasst einander die Schuld, dann wird auch euch die Schuld erlassen werden.“ (Lukas 6,37)

Papež František - poselství

„Kolik jen mocností se v průběhu dějin snažilo – a snaží – zničit církve jak zvnějšku, tak zvnitřku, ale všechny budou zničeny a církev zůstane naživu a bude přinášet plody, zůstane nevysvětlitelně pevnou, aby - jak říká svatý Pavel - mohla provolávat: „Jemu buď sláva na věčné věky!“ (2 Timoteus 4,18). Všechno pomíjí, Bůh trvá. Vskutku, pominula království, pominuly národy, kultury, ideologie a mocnosti, avšak církev založená na Kristu navzdory tolika bouřím a mnoha našim hříchům zůstává věrna pokladu víry ve službě, protože církev není papežů, biskupů, kněží a ani věřících, nýbrž je jediné Kristova. Jedině ten, kdo žije v Kristu, zakládá a hájí církev svatostí života podle Petrova a Pavlova příkladu.“

PRO PŘIPOMENUTÍ - DESATERO BOŽÍCH PŘIKÁZÁNÍ

- I. V jednoho Boha věřiti budeš.
- II. Nevezmeš jména Božího nadarmo.
- III. Pomni, abys den sváteční světil.
- IV. Cti otce svého i matku svou, abys byl dlouho živ a bylo ti dobře na zemi.
- V. Nezabiješ.
- VI. Nesesmilníš.
- VII. Nepokradeš.
- VIII. Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému.
- IX. Nepožádáš manželky bližního svého.
- X. Nepožádáš statku bližního svého.

Několik citátů z Bible k zamyšlení

- „Kdo nemiluje, nepoznal Boha, protože Bůh je láska.“
(Jan 4, 7-12)
- „Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve mne, i kdyby umřel, bude žít a neumře navěky“, praví Kristus.
(Jan 11, 1-45)
- „Nesud'te, a nebudete souzeni; nezavrhujte, a nebudete zavrženi; odpouštějte, a bude vám odpuštěno.“
(Lukáš 6, 37)

Marienfeste im September

8. September – Fest Mariä Geburt

Obwohl im Evangelium der Geburtstag nicht angegeben ist, ist Mariä Geburt einer der ältesten Marienfeste und wird seit alters am 8. September gefeiert. An dem Tag wurde auch die Kirche auf dem Platz geweiht, wo nach der Tradition die Jungfrau Maria zur Welt gekommen ist. Sie wurde auch der heiligen Anna, also ihrer Mutter, gewidmet.

12. September – Mariä Namen

Der Name der Jungfrau Maria wird von vielen Mädchen und Frauen zu allen Zeiten getragen und ist immer noch modern. Dieser Name ist immer noch in den Sprachen aller Nationen zu hören, in schönen Volksliedern und in Musikkompositionen der wichtigsten Komponisten. An vielen Orten wird an diesem Tag eine Wallfahrt gefeiert.

15. September – Gedächtnis der Schmerzen Mariens

Dieser Feiertag erinnert an die Schmerzen und Leiden, die die Muttergottes Maria in ihrem Leben durchmachen musste. Dieses Fest ist der Tag der Meditation über die Schmerzen und die Liebe der Jungfrau Maria und ihren Beitrag zum Opfer Christi, Bitten für ihre Fürsprache und für die Vergebung von Beleidigungen seitens einiger Menschen. Für die Tschechen ist dieser Feiertag von besonderer Bedeutung. In gewisser Weise gaben die Tschechen ihn der Welt, wenn auch nicht auf eine Weise, auf die sie stolz sein könnten. Obwohl es Erwähnungen über die sieben Schmerzen der Jungfrau Maria und ihre Verehrung bereits im 12. Jahrhundert gab, wurde sie erst im 15. Jahrhundert allgemein bekannt. Dieses Andenken wurde unter anderem als Wiedergutmachung und Bitte um Vergebung für die gottlosen Verbrechen und Kirchenraub, die von den Hussiten begangen wurden. Es ist eine interessante Erinnerung daran, dass Gott das Böse sogar dazu bringen kann, dem Guten zu dienen.

Mariánské svátky v září

8. září – svátek Narození Panny Marie

Přestože není v evangeliu uveden den narození, je Narození Panny Marie jedním z nejstarších mariánských svátků slavených odedávna 8. září. V ten den byl také posvěcen chrám na místě, na kterém se dle tradice narodila Panna Maria. Byl zasvěcen též sv. Anně, její matce.

12. září – památka Jména Panny Marie

Jméno Panny Marie nosí mnoho dívek a žen v každé době, je neustále moderní. Toto jméno zaznívá stále v jazycích všech národů, v krásných lidových písních i ve vrcholných skladbách nejvýznamnějších hudebních skladatelů. Na mnoha místech se v tento den slaví poutní slavnost.

15. září – památka Panny Marie Bolestné

Tento svátek připomíná bolesti a utrpení, kterými musela Panna Maria za svého života projít. Tento svátek je den rozjímání nad bolestí a láskou Panny Marie a jejím podílu na Kristově oběti, proseb o její přímluvu a proseb za odpuštění urážek, již se jí od lidí dostává.

Pro Čechy má tento svátek specifický význam. Češi ho v jistém smyslu dali světu, byť tedy ne způsobem, na který by mohli být zrovna hrdí. Přestože zmínky o Panně Marii (Sedmi)bolestné a účtě k ní jsou známy už ve 12. století, ve všeobecnou známost se dostala až v 15. století, kdy držení této památky bylo mimo jiné chápáno jako odčinění a prosba za odpuštění bezbožného řádění a svatokrádeží, které páchaly bandy husitů. Je to zajímavá připomínka, že Bůh dokáže i Zlo přinutit, aby nakonec posloužilo Dobru.

Die Bezeichnung Sieben Schmerzen Mariens verweist auf die in der Bibel erwähnten schmerzhaften Ereignisse im Leben der Jungfrau Maria (7 Kapellen in Mariaschein):

- 1) Die Prophezeiung von Simenon im Tempel, als er am 40. Tag nach der Geburt dem Jesus die schwere Zukunft des Sohnes Gottes voraussagte.
- 2) Flucht nach Ägypten vor Herodes, der aus Furcht vor dem neuen König alle Jungen unter zwei Jahren in Bethlehem und Umgebung ermordete.
- 3) Verlust eines zwölfjährigen Jesus im Tempel zu Ostern.
- 4) Jesus auf dem Kreuzweg begegnen, wenn er gefangen genommen und verurteilt wurde.
- 5) Kreuzigung und Tod Jesu.
- 6) Jesus Körper wurde vom Kreuz genommen und sie hielt ihn in ihren Armen (Hauptmotiv von Mariaschein).
- 7) Jesus wird ins Grab gelegt.

Durch ihr Leiden wirkte Maria in der Erlösungsarbeit des Sohnes mit und die Gläubigen verehren sie als Mutter voller Schmerzen. Die Messtexte des Festes der Schmerzhaften Mutter Gottes drücken den Glauben aus, dass "sie auch jetzt noch für uns betet und sich mit mütterlicher Liebe um die Brüder und Schwestern ihres Sohnes kümmert".

Marianische Wallfahrtsorte

Die so genannten marianischen Erscheinungen sind immer noch ein neuer Anstoß, Maria an besonderen Orten zu verehren. Der bekannteste davon ist in französischen Lourdes, wo ein Mädchen Namens Bernadette in 1858 Maria sah. Noch bedeutender war Fatima in Portugal, wo sie 1917 von drei Bauernkindern gesehen wurde. Das jugoslawische Medjugorje wurde in den achtziger Jahren des 20. Jahrhunderts zu einem beliebten Ort der Marienerscheinung. Die Kirche hat solche Erscheinungen immer sehr sorgfältig beurteilt. Oft hat sie gegen den Missbrauch der vermeintlichen Erscheinungen der Muttergottes gehandelt. Nur dort, wo sich der Geist des Gebetes, der Umkehr und des Glaubens herausstellt, kann die Vermutung außergewöhnlicher Ereignisse überhaupt Sinn machen. Dies muss jedoch durch Ereignisse bestätigt werden, für die es keine offensichtlichen Erklärungen gibt. Wir nennen es ein Wunder.

Slovo Sedmibolestná odkazuje na sedm v Bibli zmíněných bolestných událostí ze života Panny Marie (7 kaplí v Bohosudově):

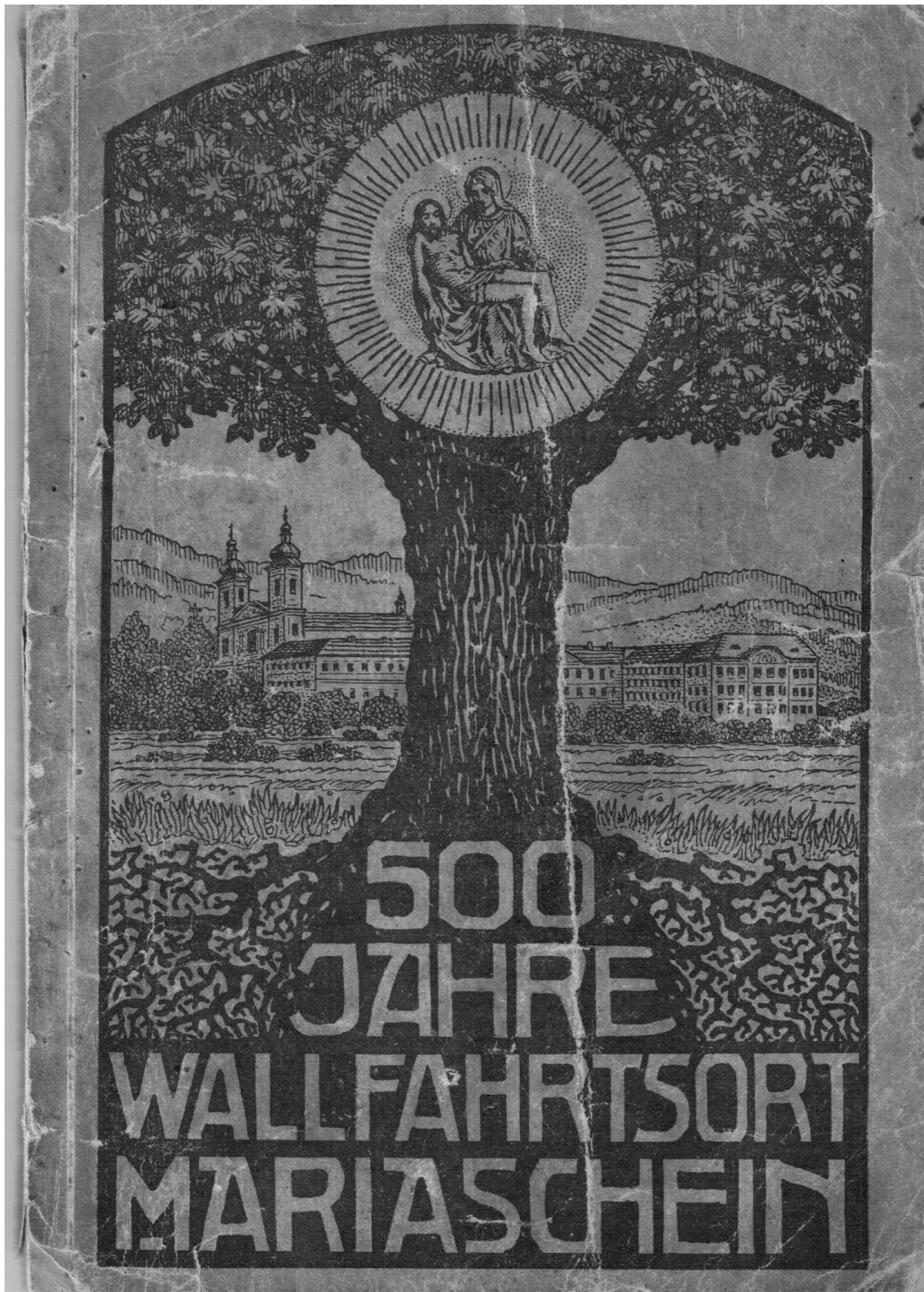
- 1) Proroctví Simenona v chrámu, kdy 40. den po narození předpověděl Ježíšovi těžkou budoucnost Božího Syna.
- 2) Útěk do Egypta před Herodem, který dal ve strachu před novým králem vyvraždit v Betlémě a okolí všechny chlapce mladší dvou let.
- 3) Ztráta dvanáctiletého Ježíše v chrámu během velikonočních svátků.
- 4) Setkání s Ježíšem na křížové cestě, když ho zajali a odsoudili.
- 5) Ježíšovo ukřižování a smrt.
- 6) Sejmutí Ježíšova těla z kříže, kdy ho poté Maria držela v náručí (hlavní motiv v Bohosudově / Šejnově).
- 7) Ukládání Ježíše do hrobu.

Svým utrpením spolupracovala Marie na vykupitelském díle Syna a věřící ji uctívají jako matku plnou bolesti. Mešní texty ze svátku Panny Marie Sedmibolestné vyjadřují víru, že "ani teď nepřestává orodovat za nás a s mateřskou láskou se stará o bratry a sestry svého Syna".

Mariánská poutní místa

Tzv. mariánská zjevení jsou stále znovu novým podnětem k uctívání Marie na zvláštních místech. Nejznámějším z nich jsou francouzské Lurdy, kde Marii viděla roku 1858 dívka Bernadette. Ještě významnější byla pozdější Fatima v Portugalsku, kde byla v roce 1917 viděna třemi selskými dětmi. V osmdesátých letech 20. století se pak vyhledávaným místem mariánského zjevení stalo jugoslávské Medjugorje.

Církev byla se svým posuzováním takových zjevení vždy velmi opatrná. Často postupovala proti zneužití domnělých zjevení matky Boží. Jen tam, kde se ukáže duch modlitby, pokání a víry, může mít domněnka mimořádného dění vůbec smysl. Toto mimořádné se však musí potvrdit událostmi, pro které nesporně neexistují žádná přirozená vysvětlení. Říkáme tomu zázrak.

**500
let
poutního místa
Šejnov / Bohosudov**

500 Jahre
Marialshein

Jubiläumsschrift von J. Knell S. J.

Herausgegeben vom Jubiläums-Komitee.

Selbstverlag.

Druk von Ambr. Opitz, Warnsdorf.

**500 let
Mariaschein /
Bohosudov**

**Jubilejní spis od J. Knella
ze Společenství Ježíšova (S. J.)**

Vydáno jubilejním výborem

Vlastním nákladem

Tisk Ambr. Opitz, Varnsdorf

Vorwort

Die waldigen Höhen des Erzgebirges verlieren sich nach Süden in freundliches Hügelland, auf dessen Höhen und Hängen frischgrüne Obstbäume wachsen. Zu seinen Füßen breitet sich stundenweit ebenes Land und an einen dieser Hügel angelehnt grüßt den Wanderer, der sich dem Erzgebirge nähert, schon von ferne die Wallfahrtskirche von Mariaschein.

Mariaschein - landauf, landab ist der Name bekannt; tausend und abertausend Pilger, die hier seit einem halben Jahrtausend Trost und Hilfe suchten und fanden, verkünden uns Gottes und der Gottesmutter Walten an dieser heiligen Stätte.

„500 Jahre Wallfahrtsort“ ist Grund genug, mit dankbarem Aufblick nach oben ein Jubiläum zu feiern. 1925 ist das Jubeljahr. Mit jeder Jubelfeier ist ein Rückblick auf die Vergangenheit verbunden. So ist es notwendig, dass auch wir bei unserer Jubelfeier mit den Augen des Geistes zurückschauen in die Vergangenheit von Mariaschein durch alle fünf Jahrhunderte hindurch hin in jene graue Vorzeit, wo unser Gnadenbild ein Gegenstand besonderer Verehrung zu werden begann.

Das ist der Zweck dieser Schrift. Sie soll den frommen Pilgern, die zum Heiligtum von Mariaschein wallen, erzäh-

Předmluva

Lesnaté vrcholky Krušných hor se ztrácejí směrem na jih do přátelské pahorkatiny. Na jejich vrcholcích a svazích rostou svěže zelené ovocné stromy. Na úpatí těchto hor se rozkládá na míle rovná krajina. Přimknutý k jednomu z těchto vrcholků zdraví poutníka, který se blíží ke Krušným horám, již z dálky poutní kostel Šejnov / Bohosudov.

Mariaschein / Šejnov, to jméno je známé široko daleko. Tisíce a tisíce poutníků, kteří zde v minulém půltisíciletí hledali a našli útěchu a pomoc, nám zvěstují moc Boha otce a Matky Boží na tomto svatém místě.

„500 let poutního místa“ je dostatečný důvod, abychom toto jubileum oslavili pohledem k nebesům. Rok 1925 je radostný rok. S každým jubileem je však spojen také pohled do minulosti. Je nutné, abychom se také my okem ducha podívali na minulost Bohosudova / Šejnova skrze celých pět set let do toho dávnověku, kdy začal být mimořádně uctíván ten milosrdný obrázek.

To je účelem tohoto spisu. Má vyprávět zbožným poutníkům, kteří putují k bohosudovské svatyni, o lásce a úctě,

len von der Liebe und Verehrung, mit der unsere Vorfahren das Gnadenbild umgaben; sie soll von den Gnaden berichten, die durch die Fürsprache Mariens an dieser Stätte gespendet wurden; sie ist auch ein Stück Heimatgeschichte und gewährt einen Einblick in die wechselvollen Ereignisse eines halben Jahrtausends, deren Zeuge diese ehrwürdige Wallfahrtsstätte war.

jakou již naši předkové zahrnovali milosrdný obrázek. Má vyprávět o přízni, která na tomto místě byla poskytována na přímluvu Marie. Tato knížka je však také kouskem dějin naší vlasti a umožňuje pohled do proměnlivých událostí půlky tisíciletí, jejichž svědkem naše ctihodné poutní místo bylo.

1. Die Entstehung des Wallfahrtsortes nach der Legende.

Wie meist bei den alten Wallfahrtsorten, so ist auch bei Mariaschein der Ursprung in Dunkel gehüllt. Sinnige Legenden sind es aber, die uns dieses Dunkel aufzuhellen versuchen. Denn mögen diese Legenden auch zum großen Teile im Gemüt und in der Phantasie des Volkes ihren Ursprung haben, so wäre es dennoch verfehlt, wollte man sie als reine Erfindung hinstellen und sie als solche für die Geschichte mißachten. Sie bergen sicher einen geschichtlichen Kern in sich. Wir können deshalb unsere Geschichte beginnen mit der Frage: Was erzählt uns die Legende über Mariaschein?

Es war in den Tagen, da die wilden Hussitenstürme über Böhmen hinfegten. Damals stand in Schwaz, nahe bei Bilin, ein beinahe 200 Jahre altes Kloster. Hier lebten fromme Nonnen nach der Regel des hl. Augustin, die sogenannten „Chorfrauen vom Hl. Grabe“. Dieses Kloster überfielen die Hussiten, plünderten und zerstörten es. Einige von den Ordensfrauen wurden ermordet, die anderen retteten sich durch eilige Flucht ins nahe Erzgebirge. So kamen sie in die Gegend, wo heute die Kirche von Mariaschein steht. Als kostbaren Schatz trugen sie ein Bild der schmerzhaften Mutter Gottes mit sich. Schon in ihrem Kloster hatten sie ihm eine besondere Aufmerksamkeit und Verehrung entgegengebracht.

1. Vznik poutního místa podle legendy

Jak je tomu u poutních míst obvyklé, je také původ Šajnu / Šejnova / Bohosudova zahalen do tajemna. Existují však legendy, které se nám snaží tyto záhady objasnit. I když mají pověsti z velké části původ v mysli a fantazii lidí, bylo by přesto chybné, kdybychom je chtěli označit za čistý výmysl a zcela je přehlížet. Určitě v nich je totiž obsaženo historické jádro. Naše vyprávění proto můžeme začít otázkou: Co nám vypráví pověst o Šejnovu / Bohosudově?

Stalo se to ve dnech, kdy Čechami procházela divoká husitská bouře. Tehdy stál ve Světci (Schwaz) nedaleko Bíliny téměř 200 let starý klášter. Zde žily zbožné jeptišky podle pravidel svatého Augustina, takzvané „Ženy chóru od Svatého hrobu“. Tento klášter přepadli husité, vyloupili ho a zničili. Některé z řádových sester byly zavražděny, ostatní se zachránily útekem do blízkých Krušných hor. Tak se dostaly také do kraje, kde dnes stojí šejnovský / bohosudovský kostel. Jako cenný poklad sebou nesly obrázek Bolestné Matky Boží. Již ve svém klášteře mu projevovaly velikou pozornost a úctu.

Die flüchtigen Nonnen verbargen sich in der dichten Waldwildnis der Gegend des heutigen Mariaschein. Die Wildnis schützte sie zwar vor den rohen Verfolgern, aber ihren Kräften brachte das rauhe Leben übermäßige Anstrengungen; eine nach der andern erlag den Strapazen, bis zuletzt nur noch eine übrig war. Diese verbarg mit ihrer letzten Kraft das Bild, das in diesen schweren Tagen ihr großer Trost gewesen war, in einer hohlen Linde, empfahl sich noch einmal ihrer himmlischen Mutter, um sich selber bald zur letzten Rast hinzulegen.*)

Wie lange das Bild hier verborgen blieb, darüber schweigt die Legende. Eines Tages kam am Feste Mariä Geburt aus der nahen Bergstadt Graupen eine Magd zu dieser Linde. Es sprudelte hier eine starke Quelle und ringsherum wuchs üppiges Gras. Das Mädchen wollte grünes Futter holen. Während sie nun mit ihrer Sichel emsig sammelt, fährt plötzlich eine Schlange aus dem Grase empor und wickelt sich um ihren entblößten Arm. Das Mädchen schreit laut auf und läßt vor Schrecken die Sichel fallen. Die Schlange aber dreht den Kopf gegen die Linde und zischt dabei so wülend, daß es selbst dem zu Tode geängstigten Mädchen auffiel. Plötzlich fällt die Schlange wie erlahmt vom Arme herunter, ohne dem Mädchen geschadet zu haben, verkriecht sich wieder im Grase und wurde seitdem nie mehr gesehen. Kaum hat sich das Mädchen von seinem Schrecken etwas gefaßt, läuft es nach Hause und erzählt seinem Dienstherrn, was ihm begegnet war. Ob nun das Mädchen, das als fromm und unschuldig geschildert wird, ein Licht aus dem hohlen Baume schimmern sah, oder ob es seine Rettung, die auf die Anrufung der heiligen Namen Jesu und Maria hin erfolgt war, für wunderbar hielt, bleibt dahingestellt; kurz, der Dienstherr sah in dem

*) Siehe das Gemälde im Kreuzgang

Uprchlé jeptišky se ukryly v hustých lesích na místě dnešního Šejnova / Bohosudova. Divočina je sice chránila před pronásledovateli, ale bylo pro ně obtížné v náročných podmínkách přežít. Jedna po druhé podlehlá útrapám, až nakonec zůstala jen jedna poslední. Tato ukryla z posledních sil obrázek, který jim byl v těchto těžkých dnech velkou útěchou, do dutiny lípy, obrátila se ještě naposled k nebeské matce, aby brzy na to sama ulehla k věčnému odpočinku. *)

Jak dlouho obrázek zůstal ukryt, o tom legenda mlčí. Jednoho dne přišla v den svátku narození Marie z blízkého horského města Krupky k lípě děvče. Vyvěral zde silný pramen a kolem něho rostla hustá tráva. Dívka tam šla pro krmení. Zatímco sekala srpem trávu, vyjel na ni náhle z trávy had a obtočil se kolem její odhalené paže. Dívka hlasitě zakřičela a leknutím nechala srp upadnout. Had však otočil hlavu směrem k lípě a sičel při tom takovým způsobem, že si toho všimla i k smrti vylekaná dívka. Najednou had z ruky spadl jako ochrnutý, aniž by dívce ublížil, zalezl opět do trávy a od té doby ho nikdo neviděl. Sotva se dívka ze svého leknutí trochu vzpamatovala, běžela domů a vyprávěla svému pánovi, co se jí stalo. Jestli ta dívka, která je líčena jako zbožná a nevinná, viděla třpytící se světlo vystupující z dutého stromu, nebo se její záchrana uskutečnila voláním svatého jména Ježíše a Marie, to zůstává otevřenou otázkou. Její pán v té události viděl

*) Viz. obraz v křížové chodbě

Vorfälle etwas Außergewöhnliches. Er zog einen anderen Graupener Bürger zu Rate und beide begaben sich zur Linde, um die Sache näher zu untersuchen. Vielleicht hofften sie einen verborgenen Schatz zu finden, weil nach dem Volksglauben solche Schätze Schlangen bewachen. Sie durchsuchten den hohlen Baum und fanden wirklich einen großen Schatz; zwar nicht Gold und Silber, sondern ein einfaches Tonbild der schmerzhaften Mutter Gottes, das Bild, das seinen frommen Verehrern die Schatzkammern Gottes aufschließen und sie bereichern sollte mit Schätzen, die bleiben und beglücken für alle Ewigkeit: sie fanden in der Linde das Gnadenbild von Mariaschein. Voll Ehrfurcht wagten die Finder es nicht, das Bild weiter zu berühren. Sie gingen zum Pfarrer von Graupen und erzählten ihm alles, was geschehen war. Der fromme Priester mag vielleicht geahnt haben, daß er hier am Beginne eines Werkes stehe, das Gottes Barmherzigkeit an der bedrängten Menschheit zu vollbringen beabsichtige. Und so dachte er: „Wenn Gottes Gnadenhand sich dir entgegenstreckt, mußt du sie mit heiliger Ehrfurcht ergreifen.“ Er ordnet eine feierliche Prozession an und in festlichem Zuge wurde das aufgefundene Bild in die Pfarrkirche von Graupen übertragen. Mit großer Freude und Andacht gab ihm das Volk das Geleite. Gleich am Anfange wurde ihm in der Pfarrkirche ein Ehrenplatz zugedacht. Wie groß war das Erstaunen der Leute, als das Bild am nächsten Tage nicht mehr an seinem Platze zu finden war. Man durchsuchte die ganze Kirche, aber vergebens; das Bild blieb verschwunden. Schließlich sieht man in der alten Linde nach und man findet das Bild wieder an seinem früheren Platze. Man will sich überzeugen, ob es wirklich Gottes Wille sei, daß nicht in der Pfarrkirche zu Graupen, sondern drunten bei der Linde Maria um ihre Fürbitte angefleht werde und so bringt man das Bild ein zweites Mal in die Kirche, aber mit dem glei-

něco neobvyklého. Přizval si na poradu jiného krupského občana a oba se vydali k lípě, aby věc blíže prozkoumali. Možná doufali, že najdou ukrytý poklad, neboť lidé tehdy věřili tomu, že hadi takové poklady střeží. Prohledali ten dutý strom a našli skutečně velký poklad. Ten sice nebyl ze zlata ani stříbra, nýbrž se jednalo o jednoduchý obrázek Bolestné Matky Boží. Ten obrázek, který má svým zbožným ctitelům otevřít pokladnice našeho Boha a má je obohatit poklady, které člověku zůstanou a učiní ho šťastným na věčnost. V lípě našli šejnovský milosrdný obrázek. Z hluboké úcty se nálezci neodvažovali obrázku dále dotýkat. Šli za krupským farářem a vyprávěli mu všechno, co se stalo. Zbožný kněz možná tušil, že stojí na začátku díla, které chce Boží Milosrdnost poskytnout utrápenému lidstvu. A tak si pomyslel: „Když se ti podává milosrdná ruka Boží, musíš ji uchopit se svatou úctou.“ Uspořádal tedy slavnostní procesí a ve slavnostním průvodu byl nalezený obraz přenesen do farního kostela v Krupce. Lidé ho doprovázeli s velikou radostí a zbožností. Hned na začátku dostal obrázek ve farním kostele čestné místo. Veliké pak bylo udivení lidí, když obrázek příští den nebyl na místě k nalezení. Prohledali celý kostel, ale marně. Obrázek se ztratil. Nakonec se šli podívat do staré lípy a tam našli obrázek na jeho dřívějším místě. Chtěli se přesvědčit, zda je to opravdu Boží vůle, že přímluvy k Marii se mají uskutečňovat dole u lípy a ne ve farním kostele v Krupce. Tak přenesli obrázek podruhé do kostela, ale se stejným

chen Erfolge. Man versucht es ein drittes Mal, doch am folgenden Morgen steht das Bild wieder in der Linde. *) Nun erkannte das Volk, daß hier die Hand Gottes am Werke war. Sein frommer Glaube sah die Engel, die sich um das Bild ihrer Königin angenommen hatten, die Engel, die auch sonst zwar still und verborgen, aber trotz alles menschlichen Dazwischentretens so sicher und wirksam daran arbeiten, Gottes Pläne zu unserem Wohle zu verwirklichen. Das Gnadenbild blieb also an seiner Stelle und die frommen Graupener Bürger bauten sogleich für seine andächtigen Verehrer eine Holzkapelle an die Linde. Ein Gemälde im Kreuzgange zeigt uns diese erste Kapelle. So erzählt die Legende. Was berichtet nun die Geschichte?

2. Der geschichtliche Hintergrund

Es war der 16. Juni des Jahres 1426, der Sonntag nach St. Veit. Die Hussiten hatten bei Aussig ein Meißener Heer geschlagen. Die Geschlagenen drängten von Aussig her gegen den Graupener Paß. Vor den Wällen der Vorwerke Althof und Scheune, zweier befestigter Meierhöfe unterhalb Graupen, *) blieben an jenem Abende etwa 300 katholische deutsche Ritter liegen. Sie waren hier umzingelt worden und im fürchterlichsten Waffengewirre gefallen. Auch das Vorwerk Scheune wurde zerstört und einige Jahre später (1429) fiel Graupen selbst in Trümmer. Sechs Jahre hindurch war von beiden kaum die Rede. Nur langsam erhoben sie sich wieder. Zugleich mit dem Vorwerke Scheune erstand ganz daneben, doch nicht mehr auf dem Gebiete von Graupen,

*) Siehe das Gemälde im Kreuzgang: „Die vor dem Marienbilde betende Nonne.“

*) Zum Schutze des Graupner Passes diente die Rosenberg. Diese hatte 3 Vorwerke: Althof, Kirchlitz und Scheune. Beim letzten war die Grenze der Herrschaft Geiersberg und Graupen.

výsledkem. Zkusili to tedy potřetí, ale následujícího rána stál obrázek opět v té lípě.*) Nyní lidé poznali, že zde působila ruka Boží. Jejich zbožná víra uviděla anděly, kteří se obrázku královny ujaly. Ty anděly, kteří jsou jinak tišší a skrytí, ale přes všechny lidské zásahy pracují jistě a účinně k našemu prospěchu na uskutečnění božích plánů. Svatý obrázek tedy zůstal na svém místě a zbožní krupští občané postavili pro jeho ctitele u lípy dřevěnou kapličku. Jeden z obrazů v křížové chodbě nám ukazuje tuto první kapličku. Tak příběh vypráví legenda. Co však k tomu říkají dějiny?

2. Dějinný základ příběhu

Bylo to 16. června roku 1426, v neděli po svatém Vítu. Husité porazili u Ústí nad Labem míšeňské vojsko. Poražení se tlačili od Ústí směrem ke krupskému průsmyku. Před valy pevností Althof (Starý dvůr) a Scheune (Stodola / Šejnov), dvou opevněných dvorců pod Krupkou*), zůstalo v ten večer ležet asi 300 katolických německých rytířů. Byli zde obklíčeni a v nejstrašnější bojové vřavě padli. Také dvůr Scheune (Šejnov / Stodola) byl zničen a o několik let později (1429) byla také Krupka proměněna v trosky. Šest dlouhých let nebyla o obou ani zmínka. Obnova probíhala jen velmi pomalu. Současně s obnovou dvorce Scheune (Šejnov / Stodola) vznikla v sousedství, avšak již ne na území Krupky,

*) Viz. obrázek v křížové chodbě: „Jeptiška modlící se před obrazem Marie.“

*) K ochraně krupského průsmyku sloužil Rosenberg (Růžový hrad). Tento měl 3 opevněné dvorce v předpolí: Althof (Starý dvůr), Kirchlitz (Kirchlice) a Scheune (Šejnov / Stodola). U posledního jmenovaného byla hranice panství Geiersberg (Supí hora) a Graupen (Krupka).

sondern auf Geiersberger Grund und Boden eine Kapelle zum Gedächtnisse der gefallenen Helden und zu Ehren der Schmerzensmutter Maria. In dieser Kapelle war ein kleines, wundertätiges Gnadenbild der Mutter Gottes mit dem Leichnam ihres Sohnes auf dem Schoße, ein liebes, trostvolles Vesperbild - unser Gnadenbild von Mariaschein. Die Quelle, die dort entsprang und die am Schlachttage wie von Blut geflossen sein soll, stand bei den Betern in hohen Ehren. Soviel sagen uns die geschichtlichen Urkunden. *) Wie läßt sich nun die Überlieferung im Volke mit den Aufzeichnungen der Geschichtsschreiber in Einklang bringen? Es wurde bereits hingewiesen, daß es verfehlt wäre, wollte man die ganze Legende über die Entstehung von Mariaschein als reines Produkt frommer Phantasie bei Seite setzen. Das Volk knüpft mit seinen Überlieferungen gern an Tatsachen an. Diese spinnt es dann weiter und schmückt sie in seiner dichterischen Schaffenskraft mit mehr oder weniger Willkür aus. Tatsächlich ist in unserer Legende manches nicht gut vereinbar mit den Ortsverhältnissen der damaligen Zeit. In der Stelle, wo heute Mariaschein liegt, waren damals keine Waldungen, sondern zwei fest gebaute Meierhöfe, zwei sogenannte Vorwerke. Hier hätten sich also die flüchtigen Klosterfrauen nicht gut vor den Hussiten verbergen können. Doch ist es nicht unwahrscheinlich, daß „Grabwächterinnen“ von Schwaz in ihrer Bedrängnis auf der festen Rosenberg in Graupen bei freundlich gesinnten Rittern Zuflucht fanden. Von da aus mochten sie das kleine Bildstöcklein an die Stelle des heutigen Mariaschein gebracht und dort zur Verehrung aufgestellt haben. Vielleicht hatte die eine oder andere von ihnen unter den am 16. Juni 1426 dort Gefallenen einen Verwandten zu beklagen und ehrte sein Andenken, indem sie

*) Siehe: „Die Jesuitenresidenz Mariaschein“, von Dr. Hallwich.

nýbrž na území a půdě panství Supí hora / Kyšperk (Geiersberg), kaplička na vzpomínku na padlé hrdiny a na počest Bolestné Matky Boží. V této kapličce byl malý, zázraky činící svatý obrázek Matky Boží s tělem jejího syna na klíně. Milý požehnaný obrázek plný útěchy - náš svatý obrázek z Šejnova (Bohosudova). Pramen, který tam vyvěral a který se v den bitvy zabarvil krví, byl modlícími se lidmi velmi uctíván. Toliko nám říkají historické listiny. *)

Jak je možné spojit ústní lidová podání se záznamy dějepisců? Jak jsme již poukazovali, bylo by chybné, kdybychom celou legendu o vzniku Bohosudova dali jako čirý produkt zbožné fantazie stranou. Lid rád svými tradicemi navazuje na skutečnosti. Tyto pak dále rozvádí a zdobí si je tvůrčí silou básníka s větší či menší dávkou zvuč. V naší legendě je opravdu ledacos neslučitelné s místními poměry v tehdejší době. V místě, kde dnes stojí Bohosudov, tehdy nebyly žádné lesy, nýbrž dva pevně postavené dvorce, takzvané Vorwerky (předpevnosti). Zde by se tedy uprchlé jeptišky nemohly moc dobře před husity schovat. Je však pravděpodobné, že „strážkyně hrobu“ ze Světce v nouzi opravdu našly na pevném hradě Rosenburg (Růžový hrad) v Krupce útočiště u spřátelených rytířů. Odtamtud mohly obrázek vzít na místo dnešního Bohosudova a tam ho postavit k uctívání. Možná měla některá z nich mezi padlými ze dne 16. června 1426 svého příbuzného a uctila tak jeho památku tím, že tam

*) Viz.: „Die Jesuitenresidenz Mariaschein“ / „Jezuitská rezidence Mariaschein“, od Dr. Hallwicha.

das so hochgeschätzte Bildstücklein dort aufstellte. Vielleicht kam diese Klosterfrau selbst öfter an die Stelle, um in der Gedächtniskapelle zu beten, und so mag das Bild der betenden Nonne im Volksandenken geblieben sein. Ihr Beispiel und vielleicht auch der nämliche Anlaß wie der ihre, zog wohl auch andere Leute herbei. Und wie es an anderen Orten vorkommt, wo christliche Glaubenshelden begraben sind, so geschah es auch hier: Die Leute beteten hier inniger, überzeugter, vertrauensvoller, vor allem auch mit mehr Reue und Demut im Hinblick auf das hier um des Glaubens willen geflossene Blut. So wurden sie in ihren Anliegen oft plötzlich und unerwartet erhört und es wurde das Bild in immer weiteren Kreisen als Gnadenbild verehrt.

3. Das Gnadenbild

Wie sah nun das Bild aus, das dort beim Vorwerke Scheune die Beter so geheimnisvoll anzog? Eine alte, wertvolle Handschrift mit dem Titel: „Geschichte der seligsten Jungfrau, der Schmerzensmutter bei Graupen“, die im Jahre 1693 von P. Johannes Miller S. J. angefertigt wurde und sich im Kollegium zu Mariaschein befindet, beschreibt dieses Bild folgendermaßen: „Was den Namen anbelangt, wird unser Gnadenbild der uralten Rede nach genannt ein Vesperbild, darum, dieweil es Maria die schmerzhaftige Mutter Gottes sitzende und in ihrem jungfräulichen Schooß den zur Vesperzeit vom Kreuz abgenommenen göttlichen Leichnam Jesu Christi mit beiden Armen und Händen haltende darstellt. Ihre Augen wirft die betrübte Mutter auf das todtbleiche Angesicht ihres Sohnes. Sonsten sehr anmutig und liebeich anzusehen, aber wegen häufigem, andächtigen Küssen und Anrühren vieler tausend Bilder, Rosenkränze und Medaillen merklich abgeschabt und berieben. Welches zu erneuern und die ersten Farben wieder

postavila ten velmi ceněný kousek obrazu. Možná tato jeptiška sama často na to místo chodila, aby se v kapliče modlila. Tato k obrázku se modlící jeptiška možná zůstala v lidské paměti. Její příklad a možná také stejný důvod jako byl ten její, sem přitahoval také mnoho jiných lidí. A jak tomu je na jiných místech, kde jsou pochováni hrdinové křesťanské víry, tak se stalo také zde: Lidé se zde modlili intenzivněji, přesvědčivěji, s větší důvěrou, ale také především s větším žalem a pokorou s ohledem na krev, která zde tekla z důvodu jejich víry. Jejich prosby a záležitosti tak byly náhle a neočekávaně vyslyšeny a tak byl obraz ve stále větším okruhu uctíván jako svatý obrázek.

3. Svatý obrázek

Jak vypadal ten obrázek, který u opevněného dvorce Šejnova tak tajemně přitahoval věřící? Jeden starý, cenný rukopis s titulkem: „Dějiny požehnané Panny, Bolestné Matky u Krupky“, který byl v roce 1693 vytvořen páterem Johannesem Millerem ze Společenství Ježíšova a který se nachází v kolegiu v Bohosudově, popisuje tento obraz následovně: „Co se jména týče, je náš svatý obrázek podle prastaré řeči nazýván nešporový obraz (Vesperbild). Je to z toho důvodu, že představuje Bolestnou Matku Boží Marii držící na svém panenském klíně božské tělo Ježíše Krista oběma rukama, které bylo sundané z kříže v době nešporů. Své oči zarmoucené matky má namířené na smrtí vybledlý obličej svého syna. Jinak je obrázek velmi půvabný a plný lásky, ale z důvodu častých, zbožných polibků a dotyků mnoha tisíc obrázků, růženců a medailí, je obrázek dosti odřelý a poškrábaný. Obnovit ho a natřít ho zase původními barvami

anzustreichen, man sich zwar öfters beflissen, hat aber keine Farb halten wollen, sondern ist jederzeit in seiner alten Gestalt und Beschaffenheit, wie es noch bis dato ist, verblieben. Die Kleidung mag anfänglich ganz zierlich übermalt gewesen seyn, wie es die noch übrigen und nicht so sehr abgeriebenen Örtlein zeigen, seynd aber meistentheils abgewischt und vergangen. Der Rock U. L. Frau ist mit roter, der Mantel aber mit blauer Farb angestrichen. Das Haupt und den Hals umhüllet und umwickelt ein weißer Schleyer, gleich auf die Manier, wie die Klosterjungfrauen eigeschleyert seyn. Der Mantel, so auch über dem Schleyer das Haupt bedeckt, hat an dem Saum um und um goldene Röslein gehabt, aus denen aber jetzt nur allein fünf an noch übrig seyn. Der Leichnam Christi hat vor alters eine gemahlte dörnerne Cron gehabt, welche aber auch schon viel abgestoßen, daß gar wenig mehr davon zu sehen.“

„Des ganzen Bildes Beschaffenheit gibt an Tag, daß es in einer Form ausgedrückt sey.“ So Miller in seiner Handschrift. In seinem Buche „Mariascheiner Geschichte“, das 1710 in Brück gedruckt wurde, bemerkt derselbe zum Jahre 1700: „So ist auch unlängst das heilige Gnadenbild in pur Gold eingefasset, mit der von einer Fürstin vorzeiten verehrter und mit besten Diamanten besetzter Krone bedeckt, mit zweifachen vergoldeten und mit Edelsteinen ausgestaffierten Strahlenscheine umgeben worden.“

4. Die erste Wallfahrtskirche.

An der Grenze der Herrschaft Geiersberg und Graupen, beim Vorwerk Scheune, stand also die Linde, an der die flüchtige Nonne aus Schwaz das Gnadenbild aufgestellt haben mochte, damit hier in den schrecklichen Zeiten für die Lebenden und Verstorbenen, besonders für die in der Schlacht gefallenen und hier begrabenen Helden gebetet werde.

se sice často snažili, obrázek ale nechtěl žádnou barvu držet, nýbrž vždy zůstal ve stejné podobě a se stejnými vlastnostmi, jaký je nyní. Oblečení bylo ze začátku asi jen jemně přemalované, jak to ukazují ještě neodřená místa, ve své většině je ale již setřené. Sukně naší milé paní je natřená červenou, plášť ale modrou barvou. Hlava a krk jsou ovinuté bílým závojem, stejným způsobem, jak jsou zahalené jeptišky. Plášť, který přes závoj zakrývá hlavu, má na lemu a kolem něho zlaté růžičky, ze kterých zůstalo ale už jen pět. Tělo Krista mělo před lety namalovanou ostnovou korunu, která je ale také již odřená, takže z ní je vidět už jen málo.“

„Vlastnost celého obrazu ukazuje, že je vytlačen v jedné formě.“ To říká Miller ve svém rukopise. Ve své knize „Mariascheiner Geschichte / Šejnovské dějiny“, která byla vytištěna roku 1710 v Mostě (Brüx), říká o roce 1700 následující: „Od nedávna je svatý obrázek zasazen do čistého zlata, opatřen od jedné kněžny dlouho uctívanou korunou osazenou nejlepšími diamanty a drahými kameny. Je obklopen dvojitě pozlacenou a drahými kameny vyzdobenou paprskovou září.“

4. První poutní kostel.

Na hranici panství Kyšperk (Geiersberg neboli Supí hrad) a Krupka (Graupen), u opevněného dvorce Šejnova (Scheune), stála tedy lípa, u které jeptiška prchající ze Světce umístila svatý obrázek, aby se zde lidé mohli v těch strašných dobách modlit za živé i mrtvé, ale obzvláště za hrdiny padlé v bitvě, kteří zde jsou pochováni.

Vielleicht war es ein ähnlicher Vorfall, wie er von der Magd und der Schlange erzählt wird, der beim Bau einer Gedächtniskapelle an dieser denkwürdigen Stelle auf dieses Bild besonders aufmerksam machte. Die Bürger von Graupen errichteten zunächst eine Holzkapelle, später eine aus Stein und stellten das Bild der schmerzhaften Mutter Gottes darinnen auf. Als man nachher, in der Zeit von 1650 - 1700, die Gründungslegende von der Nonne aus Schwaz und der Magd mit der Schlange niederschrieb, hatte man das Kriegergrab bereits ganz vergessen. Nur die Überlieferung der vielen durch die Fürbitte der schmerzhaften Mutter Gottes erhaltenen Gnaden, war im Volke lebendig geblieben. In der Zeit, da man anfing, das Gnadenbild von Mariaschein zu besuchen, wurden weit und breit zahlreiche Bilder der Mutter Gottes aufgestellt und verehrt, besonders zur Ausrottung der Irrlehre und zur Sühne für die vielen Frevel, die die Irrgläubigen an den Bildern der Mutter Gottes und der Heiligen begingen. Mit Vorliebe baute man solche Kapellen auf den Schlachtfeldern. *) Damals in den ersten Zeiten des Wallfahrtsortes Mariaschein lebte auf Liebstein Albrecht, Graf von Kolowrat, seit 1503 oberster Kanzler der Königreiches Böhmen, ein eifriger Vorkämpfer des katholischen Glaubens und ein ebenso glühender Verehrer der Besiegerin aller Irrlehren, der allerseligsten Jungfrau. Diesem wurde am 7. Dezember des Jahres 1506 durch richterlichen Entscheid die Herrschaft Graupen zugesprochen. Wenige Tage später, am 13. Dezember, kam er persönlich dorthin, nahm von der Herrschaft Besitz und bestätigte der Stadt ihre Privilegien. Obgleich die Gnadenkapelle unterhalb Graupen nicht mehr auf seinem Gebiete stand, sondern bereits innerhalb

*) Siehe: „Der Wallfahrtsort Mariaschein bei Teplitz in Böhmen“, von Alois Kröß S. J.; Ambr. Opitz, Warnsdorf.

Možná to byla podobná událost, jak o tom vypráví legenda o děvečce a hadovi, která upozornila na svatý obrázek a vedla ke stavbě kapličky na tomto památném místě. Občané Krupky zde zřídili nejprve dřevěnou kapli, později kamennou a dovnitř postavili obrázek Bolestné Matky Boží. Když v době mezi lety 1650 - 1700 písemně zaznamenali legendu o jeptišce ze Světce, děvečce a hadovi, byl již hrob válečníků dávno zapomenutý. Mezi lidmi zůstaly už jen příběhy o mnoha milostech obdržených na přímluvu Bolestné Matky Boží. V době, když začínali navštěvovat milosrdný obrázek v Šejnově, byly v širokém okolí vystavěny a uctívány mnohé další obrazy Matky Boží. Dělo se tak především k vymýcení bludařství a na odpuštění hříchů, kterých se kacíři dopustili na obrazech Matky Boží a svatých. Se zálibou se takové kaple stavěli na bojištích. *) Tehdy v prvních dobách poutního místa Šejnova žil na Liebštejně Albrecht, hrabě z Kolovrat, který byl od roku 1503 nejvyšším kancléřem Království českého. Byl to horlivý obhájce katolické víry a stejně tak zapálený ctitel vítězky nad všemi bludy, nejsvětější Panny. Tomu bylo dne 7. prosince roku 1506 soudním rozhodnutím přiřknuto panství Krupka. O několik dní později, dne 13. prosince, tam osobně přijel, převzal panství do vlastnictví a potvrdil městu jeho privilegia. I když milosrdná kaple pod Krupkou již nestála na jeho území, nýbrž již v hranicích panství Kyšperk (Geiersberg / Supí hrad)

*) Viz.: „Der Wallfahrtsort Mariaschein bei Teplitz in Böhmen / Poutní místo Šejnov / Bohosudov u Teplíc v Čechách“, od Aloise Kröbe z Tovaryšstva Ježíšova, vydáno v nakladatelství Ambr. Opitz, Varnsdorf

der Grenzen der Herrschaft Geiersberg, nahm er sich doch des Heiligtumes mit Eifer an und traf sogleich die nötigen Vorbereitungen zu einem Neubau. Die alte Kapelle war geräumig genug, um einer mäßig großen Wallfahrtskirche als Presbyterium dienen zu können. Sie wurde deshalb gründlich renoviert. Schon im folgenden Jahre 1507 begann der Bau des Langhauses. Dies war gewiß eine große Wohltat für die Pilger; sie konnten nun, geschützt durch die Mauern eines Gotteshauses, ungestört ihre Andacht verrichten. Da Graf Kolowrat dringender Geschäfte halber bald wieder abreisen mußte, übernahm die Sorge für die Weiterführung des begonnenen Werkes der entschlossene Bürgermeister von Graupen, Wolfgang Knobloch. Diesem lag gleichfalls sehr viel daran, den Besuch des Wallfahrtsortes zu heben. Er reiste sogar nach Rom und trug einer Versammlung von 23 Kardinälen die Bitte vor, den Besuchern der Wallfahrtskirche der „schmerzhaften Gottesmutter unter Graupen“ einen Ablass zu verleihen. Die versammelten Kirchenfürsten willfahrten einstimmig seiner Bitte und gewährten allen, die an den Festen Mariä Lichtmeß, des hl. Sigismund, Ostern, Pfingsten und Kirchweih nach Empfang der hl. Sakramente diese Kirche besuchen, einen Ablass von 100 Tagen.

Leider starb der Urheber des Baues, Albrecht von Kolowrat, bereits am 25. Mai 1510, zu früh für seine Herrschaft Graupen, zu früh auch für den Wallfahrtsort Mariaschein. Seine Nachfolger in Graupen taten nichts mehr für die Förderung des Baues. Diese übernahmen jetzt die Herren der Geiersburg. Auf „Angehen“ Alberts, Ritters von Wřesowitz, kam Martin, Bischof von Nikopolis, Generalvikar des Erzbischofes von Olmütz, nach Graupen und weihte mit Bewilligung des damaligen Administrators der Prager Erzdiözese, Dr. Johann Źak, am 14. Oktober 1515 die neue Kirche feierlich zum Gottesdienste ein.

ihned se toho svatého místa s nadšením ujal a zahájil hned nutné přípravy pro novou stavbu. Stará kaple byla prostorná na to, aby mohla středně velkému poutnímu kostelu sloužit jako presbytář. Z toho důvodu byla řádně renovována. Již v následujícím roce 1507 začala stavba kostelní lodi. To byl zajisté velký dobrý skutek pro poutníky, kteří nyní mohli své modlitby vykonávat nerušení pod ochranou zdí domu Božího. Jelikož hrabě Kolowrat musel z důvodu naléhavých záležitostí odcestovat, převzal starost o pokračování zahájeného díla starosta Krupky Wolfgang Knobloch. Tomu záleželo hodně na tom, aby návštěvnost poutního místa rostla. Dokonce cestoval do Říma a shromáždění 23 kardinálů přednesl prosbu, aby návštěvníkům poutního kostela „Bolestné Matky Boží pod Krupkou“ udělili odpustek neboli rozhřešení. Shromáždění vládců církve vyhověli jednohlasně jeho prosbě a poskytli všem, kteří na Svátek Uvedení Páně do chrámu (2. února), na svátek svatého Zikmunda (30. dubna), na Velikonoce, na svatodušní svátky a na svátek vysvěcení kostela po obdržení svaté svátosti tento kostel navštíví, odpustek na 100 dní. Bohužel iniciátor stavby nového kostela, Albrecht z Kolovrat, zemřel již dne 25. května 1510. Bylo to příliš brzy pro jeho panství Krupka, příliš brzy také pro poutní místo Šejnov. Jeho následovníci v Krupce již pro podporu stavby nic nečinili. Tu nyní převzali pánové z Kyšperku. Na „žádost“ Alberta, Rytíře z Vřesovic, přišel Martin, biskup z Nikopole, generální vikář arcibiskupa z Olomouce, do Krupky a vysvětil se souhlasem tehdejšího administrátora pražské arcidiecéze, Dr. Johanna Žaka, dne 14. října 1515 nový kostel slavnostně ke službě Boží.

Den Bau beschreibt uns Miller, zu dessen Zeiten er noch stand, mit folgenden Worten:

„Im übrigen muß unserer Kirche, wie sie heutiges Tages um 1693 noch aussieht, die größte Zierd und Majestät geben das Gnadenbild U. L. Frauen, die Andacht der Christen und die Heiligkeit des Orts, welchen Gott zur Ehre seiner allerwertigsten Mutter erwählet hat; sonst im äußerlichen Ansehen nach ist selbe gegen anderen großen und alten Kirchen gar schlecht; unter den Dorfkirchen aber eine aus den geräumsten und besten, indem sie der Breite nach im Lichten über vierundzwanzig, in die Länge sammt Chor vierundvierzig Prager Ellen austragt. Hat heutigen Tags vier Altar, das Chor (Hochaltar) und drei auf den Seiten..“

„Das Gnadenbild U. L. Frauen ist noch keinmal auf einem Altar, sondern jederzeit in der Seitenmauer gegen Mitternachts gestanden.“

Als Grund dieser Aufbewahrung gibt Miller unter anderem an: „.... als wenn an diesem Ort vor Zeiten diejenige Linde gestanden wäre, in der das Gnadenbild gefunden worden: mehr aber sind, die glaubwürdiger dafür halten, daß die Linde gestanden sey, wo jetzt der große Altar stehet.

Diese Kirche ist .... vor Zeiten genannt worden „zu der Elenden Maria“ wie im Ablaßbrief zu sehen. In alten Büchern aber findet man diesen Namen also gesetzt: „Die Kirch U. L. Frauen im Elend“, welchen Namen die Kirch bis zu unseren Zeiten geführet.“

An der rechten Seite der Kirche wurde dem Andenken ihres Erbauers Albrecht von Kolowrat ein Freskogemälde angebracht. Bei der Abtragung der Kirche wurde es zerstört. Als Ersatz ließ die Familie Kolowrat in der Kulmer Kapelle ein Abbild davon anbringen.

Stavbu nám popisuje Miller, za jehož dob ještě stála, následujícími slovy:

„Ostatně největší okrasu a majestátnost dávají našemu kostelu tak, jak dnes v roce 1693 ještě vypadá, milosrdný obrázek naší milé Paní, modlitby křesťanů a svatost místa, které Bůh vybral ke cti jeho nejdražší matky. Jinak co se vnějšího vzhledu týče je oproti ostatní velkým a starým kostelům celkem špatný. Mezi vesnickými kostely ale patří mezi nejprostornější a nejlepší, neboť na šířku má přes dvacet čtyři, na délku včetně chóru čtyřicet čtyři pražských loktů. Dnešního dne má čtyři oltáře, chór (hlavní oltář) a tři na stranách..“

„Milosrdný obraz naší milé Paní ještě nikdy nestál na oltáři, nýbrž vždy v boční stěně směrem na sever (na půlnoční stranu).“

Jako důvod pro toto ukládání udává Miller mimo jiné toto: „.... jako v místě, kde před lety stála ona lípa, ve které byl milosrdný obrázek nalezen: více lidí považuje však za věrohodnější, že lípa stála tam, kde je dnes hlavní oltář.

Tento kostel byl .... před dávnými lety nazýván „U ubohé Marie“, jak je to vidět v odpustkovém dopise z Říma. Ve starých knihách je však jméno uvedeno jako „kostel Panny Marie v utrpení“, kterýžto název kostel nese až do našich dob.“

Na pravé straně kostela byla na památku jejího stavitele Albrechta z Kolovrat umístěna fresková malba. Při snesení starého kostela byla zničena. Jako náhradu nechala rodina Kolovratů v chlumecké kapli umístit její napodobeninu.

5. Mariaschein ein Schutzwall gegen den Protestantismus *)

Herrlich begann die junge Wallfahrt aufzublühen. Und doch wirkte noch kein ständiger Seelsorger an der Kirche; noch mußten die Wallfahrer ihren eigenen Priestern beichten oder sich an die Seelsorger in Graupen wenden. Aber trotzdem nahmen die Wallfahrten einen ungeahnten Aufschwung. Nicht bloß in den Kreisen des Volkes kannte und verehrte man die „elende“ (=schmerzhaft) Maria in Graupen, auch Vertreter der höchsten Stände des Königreiches nahen sich ihr mit Huldigungen und Weihegaben. König Ludwig II. sandte ein Weihegeschenk, das heute noch vorhanden ist. Ja sogar über die Grenze des Landes hinaus drang der Ruf unseres Gnadenortes. Die Bruderschaften von Zittau, einer Stadt der Oberlausitz, machten im Jahre 1515 das feierliche Gelöbnis, alljährlich zum Gnadenbilde der „Elenden Marias“ zu wallfahren. Die Geschenke und Opfergaben der Pilger häuften sich immer mehr, so daß man nicht nur die laufenden Auslagen decken konnte, sondern auch an eine Verschönerung und würdige Ausstattung der Kirche dachte. Im Jahre 1529 erhielt die Gnadenkirche einen neuen Altar. Den Altarstein konsekrierte Johann von Schleinitz, der letzte Bischof von Meißen vor der Reformation. So wurde die Wallfahrt gefestigt; und so gefestigt sollte sie an die Aufgabe herantreten, die ihr die Vorstehung für die nächsten Zeiten bestimmt hatte. Sie sollte ein Bollwerk unseres heiligen Glaubens, ein Bollwerk der katholischen Kirche in Böhmen sein.

Im nahen Sachsen war durch das Auftreten Luthers die alte Kirchenordnung umgestürzt und ein Menschenwerk an die Stelle des Werkes Gottes gesetzt worden. Diese ganze

*) Siehe: Alois Kröß S. J.: „Der Wallfahrtsort Mariaschein“.

5. Šejnov / Bohosudov jako ochranný val proti protestantismu*)

Nádherně začalo poutní místo vzkvétat. A to přesto, že v kostele ještě nepůsobil žádný stálý pastor. Stále ještě se museli poutníci zpovídat svým vlastním kněžím nebo se museli obracet na pastory v Krupce. Ale přesto počet poutí zaznamenával neočekávaný rozvoj. Nejen v okruhu lidu byla „trpící“ (tj. bolestná) Marie v Krupce známá a uctívána. Také zástupci nejvyšších stavů království se jí přicházeli projevit svou oddanost a přinášeli dary. Král Ludvík II. poslal votivní dar, který se dochoval do dnešních dnů. Pověst milosrdného místa se dostala dokonce až za hranice země. Bratrstva z Žitavy, města v Horní Lužici, učinili v roce 1515 slavnostní přísahu, že budou každý rok uskutečňovat pouť k milosrdnému obrazu „Trpící Marie“. Dárky a obětní dary poutníků se stále více hromadily, takže to stačilo nejen k pokrytí běžných výdajů, nýbrž bylo možné také myslet na zkrášlení a důstojné vybavení kostela. V roce 1529 dostal milosrdný kostel nový oltář. Oltářní kámen vysvětil Johann von Schleinitz, poslední biskup míšeňský před reformací. Tím bylo poutní místo upevněno a takto posilněné mělo přistoupit také k úkolu, který mu byl pro příští dobu určen. Mělo se stát obranným valem naší svaté víry, hradbou katolické církve v Čechách.

V blízkém Sasku byl vystupováním Luthera starý církevní pořádek zbořen a na místo díla Božího dosazeno dílo lidské. Toto celé

*) Viz.: Alois Kröß z Tovaryšstva Ježíšova: „Der Wallfahrtsort Mariaschein / Poutní místo Šejnov / Bohosudov“.

Bewegung war vom Anfange an gegen die Verehrung der allerseligsten Jungfrau gerichtet. Die Geschichte zeigt uns klar, daß fast jede Verfolgung der katholischen Kirche zugleich auch einen Angriff gegen die Verehrung der Mutter Gottes verbindet. Es ist die alte Feindschaft zwischen der „Schlange“ und dem „Weibe“. (Gen. 3)

Seit dem Jahre 1525 schürten neuerungssüchtige Prädikanten den Haß gegen die alte Kirche auch in der Stadt Zittau und so wurde bald die Prozession nach Mariaschein untersagt. Mariaschein geriet durch protestantische Herren wiederholt in Gefahr, der Irrlehre zu verfallen. In Graupen dürfte zwar die Mehrzahl der Bürger anfangs katholisch geblieben sein, in der Umgegend aber verbreitete sich der Protestantismus infolge von Ärgernissen, von Priestermangel und infolge der Tätigkeit der protestantischen Pastoren ziemlich stark. Selbst in Graupen konnte vom Jahre 1576 an kein katholischer Priester eingesetzt werden. Doch gab es in den meisten Orten noch treue Katholiken, die von ihrer alten Religion um keinen Preis abfielen, und für die erwies sich die Kirche U. L. Frau in Schein als eine sichere „Schutzburg“ gegen das immer weiter vordringende Luthertum. Wie die Überlieferung des Volkes erzählt, eilten die frommen Glaubenshelden, denen ihre protestantischen Grundherren alle Priester genommen hatten, hierher zur Schmerzensmutter, um da Gottesdienst zu halten und sich Hilfe und Kraft zu erlehen.

An hoher Stelle wußte man die Bedeutung der Kirche zu würdigen und sorgte eifrig für deren Erhaltung. Kaiser Rudolf II. übergab sie am 20. Dezember 1584 zugleich mit der verlassenen Klosterkirche und dem Observantenkloster in Graupen *) dem „streng katholischen Herrn“ Georg dem

*) In Graupen bestand ungefähr seit Anfang des 15. Jahrhunderts ein Franziskaner-, Observantenkloster.

hnutí se od počátku stavělo také proti uctívání nejsvětější Panny. Dějiny nám jasně ukazují, že téměř každé pronásledování katolické církve je spojeno s útoky proti uctívání Matky Boží. Jedná se o staré nepřátelství mezi „hadem“ a „ženou“. (Genesis 3)

Od roku 1525 rozdmýchávali kazatelé toužící po novotách nenávisť proti starému kostelu také ve městě Žitavě a tak byla procesí do Šejnova / Bohosudova brzy zakázána. Šejnov se opakovaně kvůli protestantským pánům dostával do nebezpečí, že kacírství sám podlehne. V Krupce sice zpočátku asi zůstávala většina občanů katolických, v okolí se však dosti silně rozšiřoval protestantismus z důvodu mrzutostí, kvůli nedostatku katolických kněží a z důvodu činnosti protestantských pastorů. V samotné Krupce již od roku 1576 nemohl být uveden do úřadu žádný katolický kněz. Avšak na většině míst ještě byli věrní katolíci, kteří za žádnou cenu od svého starého náboženství nechtěli odpadnout. Pro ty se ukázal kostel Panny Marie v Šejnově jako bezpečný „ochranný hrad“ proti stále dále postupujícímu luteránství. Podle lidového vyprávění pospíchali zbožní hrdinové víry, kterým jejich protestantská vrchnost sebrala všechny kněze, k Bolestné Matce, aby zde uskutečnili bohoslužbu a vyprosili si pomoc a sílu.

Na vysokém místě oceňovali význam kostela a horlivě se starali o jeho zachování. Císař Rudolf II. ho předal dne 20. prosince 1584 současně s opuštěným klášterním kostelem a františkánským klášterem v Krupce *) „přísně katolickému pánovi“ Jiřímu mladšímu z Lobkovic na Duchcově a Střekově (Georg dem Jüngern von Lobkowitz auf Dux und Schreckenstein).

*) V Krupce existoval asi od začátku 15. století františkánský klášter.

Jüngern von Lobkowitz auf Dux und Schreckenstein. „Um die Ehr- und Andachtsfünklein, die an diesem Ort sehr erloschen und ausgeglimmt waren, wieder anzufachen und zur alten Glut zu bringen“, wurde das Gotteshaus in all seinen Teilen einer gründlichen Ausbesserung unterzogen. „Dächer und Fenster und was sonst im Gebäude schadhaft war, wurde ausgebessert, die Kirche mit Altären, Bänken, Beichstühlen, Büchern, priesterlichen Kleidungen versehen und was zum Kirchen- und Altarschmucke und zur Zierde des Gnadenbildes diente, reichlich beigebracht, der Fußboden geebnet, die Decke mit einem schönen Tafelwerk bekleidet.“ So berichtet Miller in seiner Mariascheiner Geschichte. Rings um die Kirche wurde eine feste Mauer aufgeführt und in sie in ziemlich gleichen Abständen sieben Kapellen eingefügt (1584 bis 1607). Jede dieser Kapellen wurde dem Gedächtnisse eines der sieben Schmerzensgeheimnisse Marias geweiht. Für jeden Samstag des Jahres stiftete Georg eine heilige Messe, die namentlich in der Absicht gelesen werden sollte, daß „der wahre Gottesdienst und die Ehre seiner allerheiligsten Mutter sowohl anderwärts als besonders an diesem Orte vermehrt werde, die Ketzereien vertilgt, die Glaubensspaltungen behoben und der katholische Glaube allerort in der Welt ausgebreitet werde.“ Auch einen Fonds stiftete Georg von Lobkowitz, um die Auslagen für Unterhalt und Beherbergung jener Seelsorger zu bestreiten, die Prozessionen nach Mariaschein führten. Leider starb der edle Gönner der Wallfahrt schon am 11. September 1590.

6. Übernahme des Wallfahrtortes durch die Gesellschaft Jesu. *)

Georg der Jüngere Lobkowitz fand in Georg dem Älteren Popel von Lobkowitz, Herrn von Komotau usw.,

*) Siehe: Alois Kröß S. J., „Der Wallfahrtsort Mariaschein“

„Aby jiskřičky úcty a pobožnosti, které na tomto místě hodně uhasly a už jen doutnaly, byly opět rozfoukány a přivedeny k dřívějšímu žáru“, byl dům Boží ve všech jeho částech podroben řádným opravám. „Střechy a okna a ostatní na budově poškozené věci byly opraveny. Kostel s oltáři, lavicemi, zповědní židle, knihy, kněžské oděvy byly dány do pořádku. Co patřilo ke kostelní a oltářní okrase a ozdobě milosrdného obrazu, bylo bohatě obstaráno. Podlaha byla srovnána, strop pokryt hezkým dřevěným obkladem.“ Tak to popisuje Miller v jeho Šejnovských dějinách (Mariascheiner Geschichte). Kolem kostela byla vystavěna pevná zeď a do ní zasazeno v téměř stejných rozestupech sedm kaplí (1584 až 1607). Každá z těchto kaplí byla zasvěcena jednomu ze sedmi bolestných tajemství Marie. Na každou sobotu v roce daroval Jiří (Georg) mši svatou, která měla být jmenovitě čtena s úmyslem, aby „aby se rozmnožovala pravá bohoslužba a čest jeho nejsvětější matky jak na tomto místě, tak také všude jinde, aby kacířství bylo vyhubeno, dělení víry zrušeno a aby katolická víra byla rozšířena do všech míst světa.“ Jiří z Lobkovic také daroval fond na úhradu nákladů živobytí a ubytování duchovních, kteří vedli procesí do Šejnova. Bohužel tento vzácný mecenáš poutního místa zemřel již 11. září 1590.

6. Převzetí poutního místa Společenstvím Ježíšovým. *)

Jiří mladší z Lobkovic našel důstojného následovníka v Jiřím starším Popelovi z Lobkovic, pánovi Chomutova atd.,

*) Viz.: Alois Kröb ze Společenství Ježíšova (S. J.), „Der Wallfahrtsort Mariaschein / Poutní místo Bohosudov“

einen würdigen Nachfolger im Patronate unserer Marienkirche. Der neue Schutzherr war ein gerader, willensstarker Charakter und ein ebenso eifriger Katholik, der sich bereits um die Erhaltung der katholischen Religion in seiner Herrschaft Komotau große Verdienste erworben hatte. Weil er an den Vätern der Gesellschaft Jesu Gesinnungsgenossen und treue Verbündete fand, so war er gleich seinem Vorgänger auch ein Freund dieses Ordens. Er erbaute den Jesuiten in der Stadt Komotau ein prächtiges Kollegium und nahm es gegen alle Übergriffe der von lutherischen Predigern aufgestachelten Bewohner kräftig in Schutz. Dieser neuen Niederlassung der Gesellschaft Jesu schenkte er außer anderen Gütern auch die Kirche unserer lieben Frau unter Graupen. Kloster und Kirche in Graupen hatte bereits sein Vorgänger am 30. April 1587 dem Collegium Clementinum in Prag übergeben. Die neuen Besitzer der Wallfahrtskirche suchten vor allem dem religiösen Bedürfnisse der Pilger Rechnung zu tragen und kamen deshalb seit dem Jahre 1592 oder spätestens 1593 jährlich am Feste Mariä Geburt nach Mariaschein, um da Gottesdienst zu halten und die Sakramente zu spenden. Nach getaner Arbeit kehrten sie wieder nach Komotau zurück, da sie in Mariaschein kein Quartier fanden. Georg Popel wollte deshalb für zwei Patres ein eigenes Haus bauen, allein eine schwere Prüfung, die Gottes Vorsehung über den „ohne Zweifel bedeutenden Mann“ verhängte, hinderte ihn an der Ausführung seiner weitgehenden Pläne. Er fiel bei Kaiser Rudolf II. in Ungnade und starb nach vielen Enttäuschungen am 28. Mai 1607. *) Der Sturz Georg Popels, des edlen Gönners unserer Kirche, war ein schwerer Schlag für

*) Siehe: „Die Residenz der Gesellschaft Jesu und der Wallfahrtsort Mariaschein in Böhmen“. Verfaßt und mit Unterstützung des Museums-Vereines zu Leitmeritz herausgegeben von Alois Kröß S. J. Ambr. Opitz in Warnsdorf.

který se stal dalším ochráncem našeho mariánského kostela. Nový ochránce byl přímý, horlivý katolík s pevným charakterem, který si již získal velké zásluhy o zachování katolického náboženství ve svém panství Chomutov. Jelikož v otcích ze Společenství Ježíšova našel věrné spojence, tak se stal stejně jako jeho předchůdce přítelem tohoto řádu. Ve městě Chomutově vystavěl Jezuitům nádherné kolegium a vzal je pod svou silnou ochranu proti všem útokům ze strany obyvatelstva, které bylo podněcováno luteránskými kazateli. Této nové kolonii Společenství Ježíšova daroval kromě jiných statků také kostel Panny Marie pod Krupkou. Klášter a kostel v Krupce předal již jeho předchůdce dne 30. dubna 1587 kolegiu Klementinum v Praze. Noví majitelé poutního kostela se snažili vyhovět především duchovním potřebám poutníků a přicházeli od roku 1592 nebo nejpozději od roku 1593 každoročně na svátek Narození Marie do Šejnova, aby tam konali bohoslužbu a udělovali svátosti. Po provedené práci se vraceli opět do Chomutova (Komotau), neboť v Šejnově / Bohosudově nenalezli žádné obydlí. Jiří Popel (Georg Popel) chtěl proto pro dva otce postavit vlastní dům, avšak těžká zkouška, kterou boží prozřetelnost přisoudila tomuto „bezpochyby významnému muži“, mu znemožnila provedení jeho dalekosáhlých plánů. U císaře Rudolfa II. upadl v nemilost a zemřel po mnoha zklamáních dne 28. května 1607. *) Pád Jiřího Popela, vznešeného podporovatele našeho kostela, byl těžkou ranou pro

*) Viz.: „Die Residenz der Gesellschaft Jesu und der Wallfahrtsort Mariaschein in Böhmen / Rezidence Společenství Ježíšova a poutní místo Šejnov / Bohosudov“. Sepsáno a s podporou Muzejního spolku z Litoměřic vydáno Aloisem Kröbem ze Společenství Ježíšova nakladatelem Ambr. Opitz ve Varnsdorfu.

das Gedeihen der Wallfahrt. Da überall der Protestantismus die Oberhand hatte, so bedurfte sie eines tatkräftigen und mächtigen Beschützers. Nun war sie einzig auf die Klugheit und Tatkraft armer Ordensleute im weit entfernten Komotau angewiesen, die selbst für die Erhaltung ihres Kollegiums in der Stadt mitunter besorgt sein mußten.

Doch der Herr wachte über das Heiligtum seiner geliebten Mutter. Für den einen Wohltäter erweckte er zahlreiche andere. Zwar suchte der protestantische Herr der Geiersburg, Albrecht Kekule, „durch unterschiedliche Finten den Marianischen Andachtslauf zu hemmen,“ so daß man mehr als ein Jahrzehnt hindurch nichts mehr von feierlichen Wallfahrten nach Mariaschein hört, aber der Erzbischof von Prag, Karl von Lamberg, der öfters in Mariaschein seine Andacht verrichtete, tat alles, um die gesunkene Wallfahrt zu heben. Am 8. September 1610 kam auf Betreiben des tatkräftigen Bürgermeisters Dr. Ernst Schlösser von Emleben, der für seinen Glauben im Gefängnis geschmachtet hatte, von Aussig eine große Prozession nach Mariaschein. Erzbischof Lamberg erwartete sie, umgeben von etwa dreißig Priestern und Würdenträgern seiner Erzdiözese, und zelebrierte ein feierliches Pontifikalamt. Die Kirche konnte die Menge der herbeiströmenden Gläubigen nicht fassen. Die Liebe und Verehrung zu Maria im Herzen des Volkes waren noch nicht erstorben und sie hatten wieder einmal Gelegenheit gefunden, sich auch offen zu zeigen. Bald nach dem Amte kehrte die Prozession wieder zurück. Erzbischof Karl folgte ihr mit seinem Wagen und hielt in der Aussiger Pfarrkirche den Schlußgottesdienst.

Dieses Beispiel wirkte. Jahr für Jahr kamen wieder Prozessionen nach Schein, mit einziger Ausnahme des Jahres 1613. Da wurden infolge der Pest alle größeren Ansammlungen verboten. Die Begeisterung des Volkes wirkte wieder zurück auf den Adel. Auch er besuchte den

rozkvět poutního místa. Jelikož měl všude převahu protestantismus, potřebovalo poutní místo činorodého a mocného ochránce. Nyní bylo místo závislé pouze na moudrosti a aktivitě chudých řádových členů ze vzdáleného Chomutova, kteří se sami museli strachovat o udržení svého kolegia ve městě.

Avšak Pán dbal o svátost své milované matky. Na místo jednoho dobrodince probudil mnoho dalších. Protestantský pán Kyšperku, Albrecht Kekule, se „různými fintami snažil šejnovské / bohosudovské zbožné pochody zarazit,“ takže více jak jedno desetiletí nebylo o slavnostních poutích do Šejnova slyšet. Pražský arcibiskup, Karl von Lamberg, který často v Šejnově vykonával své modlitby, dělal vše pro to, aby klesající počet poutí pozdvihl. Dne 8. září 1610 přišlo na podnět činorodého starosty Dr. Ernsta Schlössera von Emleben, který za svou víru trpěl ve vězení, z Ústí velké procesí do Šejnova. Arcibiskup Lamberg ho očekával obklopen asi třiceti kněžími a hodnostáři své arcidiecéze a slavili biskupskou mši. Kostel nedokázal masu věřících, kteří sem mířili, pojmout. Láska a úcta k Marii v srdcích lidu ještě nevymřela a oni opět zase našli možnost, aby to také otevřeně ukázali. Brzy po obřadu se procesí vrátilo zpět. Arcibiskup Karel je ve svém voze následoval a v ústeckém farním kostele sloužil závěrečnou bohoslužbu.

Tento příklad zapůsobil. Rok po roce přicházela další procesí do Šejnova (Schein), s jedinou výjimkou roku 1613. V ten rok byla z důvodu moru všechna větší shromáždění zakázána. Nadšení lidu působilo zpětně také na šlechtu. Také oni

Wallfahrtsort und machte zur Verschönerung der Kirche reiche Geschenke. *) Im Jahre 1614 war die Menge der Wallfahrer am Feste Mariä Geburt so groß, daß die vier Patres aus Komotau, obgleich unterstützt von 30 Weltpriestern, dem Andrang der Beichtenden kaum gewachsen waren.

Dieser Erfolg ermutigte die Patres. Sie suchten beim Hl. Vater in Rom um Gewährung eines vollkommenen Ablasses nach für alle Pilger, die am Feste Mariä Geburt die Sakramente empfangen und die Wallfahrtskirche besuchen. Papst Paul V. gewährte 1615 die Bitte auf sieben Jahre. Zur selben Zeit wurde den Jesuiten in Komotau der Besitz der Kirche auch vom Staate bestätigt.

7. Die Drangsale des dreißigjährigen Krieges.

Auf diese glücklichen Tage sollten für Mariaschein wieder Tage schwerer Heimsuchung kommen. Wieder war es der Krieg, der das ruhige Gedeihen störte, der unheilvolle Dreißigjährige Krieg, der soviel Elend und Jammer über Deutschland und auch über Böhmen brachte. Fünfmal mußte in dieser Zeit das Gnadenbild vor Räubergefahr flüchten. *) Segen über Segen war durch die Fürbitte Marias über das Land gekommen. Aber weil dankbare Liebe ihr Bild mit einigen Schätzen der Erde geschmückt, streckte gleich die Habgier roher Menschen beutesüchtig die Hand darnach aus. Nur zu deutlich zeigt uns die Flucht des Gnadenbildes, wie tief die Menschen in dieser Zeit gesunken waren; sie kündet uns aber auch von der treuen

*) Siehe: Alois Kröß S. J. „Der Wallfahrtsort Mariaschein“.

*) Siehe: „Der Gnadenort Mariaschein in Nordböhmen“. Separatabdruck aus „Des Oesterreichers Wallfahrtsorte“ von Alfred Hoppe.

navštívili poutní místo a darovali ke zkrášlení kostela bohaté dary. *) V roce 1614 bylo množství poutníků na svátek Narození Marie tak velké, že čtyři otcové z Chomutova, i když jim pomáhalo 30 diecézních kněží, jen sotva dokázali zvládnout nápor lidí toužících po zpovědi.

Tento úspěch otce povzbudil. Snažili se u Svatého otce v Římě o poskytnutí úplného odpustku pro všechny poutníky, kteří na svátek Narození Marie přijmou svátosti a navštíví poutní kostel. Papež Pavel V. vyhověl v roce 1615 prosbě na dobu sedmi let. Ve stejnou dobu bylo Jezuitům v Chomutově potvrzeno vlastnictví kostela také státem.

7. Útrapy třicetileté války.

Po těchto šťastných dnech měly přijít do Šejnova / Bohosudova opět dny těžkých ran osudu. Zase to byla válka, která rušila klidný rozkvět. Neblahá třicetiletá válka, která přinesla Německu a také Čechám mnoho bídy a žalu. Pětkrát musel v této době požehnaný obrázek utéci před nebezpečím lupičů. *) Požehnání za požehnáním se rozšiřovalo zemí na přímlovu Marie. Ale jelikož vděčná láska ozdobila její obraz několika poklady země, hned po ní vztahovala chamtivost surových lidí svou loupeživou ruku. Útěky požehnaného obrázku nám ukazují, jak hluboko lidé v těchto časech klesly. Současně nám ale podává zprávu o věrné

*) Viz.: Alois Kröß S. J. „Der Wallfahrtsort Mariaschein“.

*) Viz.: „Der Gnadenort Mariaschein in Nordböhmen“. Separátní otisk z „Des Oesterreichers Wallfahrtsorte / Poutní místa Rakušana“ von Alfred Hoppe.

Liebe und Sorge, mit der fromme Seelen das Bild ihrer himmlischen Mutter umgaben.

*Erste Flucht des Gnadenbildes
1618 - 1624.*

Unter den Katholiken Böhmens hatten die Stürme der sogenannten Reformation sichtlich reinigend gewirkt; für sie war diese religiöse Bewegung wirklich zur „Reformation“ geworden. Frisches katholisches Leben pulsierte allerorten. Aber dies reizte die Abgefallenen nur noch mehr und leidenschaftlich und gewalttätig schürten sie den Krieg. Um das drohende Unheil abzuwenden oder doch weniger furchtbar zu machen, forderte der Erzbischof von Prag Johann Lohelius im Jahre 1617 alle seine Diözesanen, die in der Nähe von Schein wohnten, auf, „daß sie sich mit andern Wallfahrern bei dem heiligen Vesperbild allhier einstellen sollten.“

Der Dreißigjährige Krieg begann mit dem Prager Fenstersturz. Die drei Opfer dieser Gewalttat, die Statthalter Martinitz und Slawata und der Sekretär Fabrizio riefen in der Todesnot zu Maria und fanden wunderbare Hilfe. *) Martinitz war vorher auf einer Wallfahrt in Mariaschein gewesen.

Im Jahre 1618 erließ die Regierung Böhmens ein Verbannungsdekret gegen die Jesuiten. Sie sollten sofort das Land verlassen. Schnell noch gelang es dem mutigen Rektor von Komotau Anton Stiegel das Mariascheiner Gnadenbild durch Lift vor einer drohenden Gefahr zu retten. Unter Anführung Albrecht Kekules, des Herrn der Geiersburg, hatten die bilderstürmenden Protestanten einen Überfall auf Sobochleben geplant. Um 2 Uhr nachts wurde das Bild nebst anderen Kostbarkeiten der Wallfahrtskirche in

* Siehe das Bild im Kreuzgang

lásce a starostlivosti, se kterou zbožné duše ten obrázek jejich nebeské matky zahrnovaly.

*První útěk požehnaného obrazu
1618 - 1624.*

Mezi katolíky v Čechách působily bouře takzvané reformace zřejmě očiště. Pro ně se stalo toto náboženství hnutí opravdovou „reformací“. Čerstvý katolický život pulzoval na všech místech. Ale to provokovalo odpadlíky ještě více a násilně rozdmýchávali válku. S cílem odvrátit hrozící pohromu nebo ji alespoň udělat méně strašnou, vyzval arcibiskup pražský Johann Lohelius v roce 1617 všechny své diecézníky, kteří bydleli v blízkosti Šejnova, „aby se zde s ostatními poutníky zastavili u svatého požehnaného obrázku.“

Třicetiletá válka začala pražskou defenestrací. Tři oběti tohoto násilného činu, místodržící Martinic a Slavata a sekretář Fabricius volali ve smrtelné nouzi k Marii a obdrželi zázračnou pomoc. *) Martinic byl předtím na pouti v Bohosudově.

V roce 1618 vydala vláda Čech vyháněcí/zatracovací dekret proti Jezuitům. Měli okamžitě opustit zemi. Rychle se ještě podařilo statečnému rektorovi z Chomutova Antonu Siegelovi zachránit bohosudovský svatý obrázek před hrozícím nebezpečím. Pod vedením Albrechta Kekuleho, pána na Supím hradě (Kyšperk), plánovali protestanti přepadení Soběchleb. Ve 2 hodiny v noci byl svatý obraz včetně dalších cenností poutního kostela přenesen

* Viz. obrázek v křížové chodbě

Sicherheit gebracht. Als die feindlichen Scharen früh am Morgen in die Kirche eindrangen, um das Gnadenbild und die übrigen Wertsachen zu rauben, wurden sie arg enttäuscht.

Das Bild wurde unter Beistand des Dechanten Johann Simonis von Rosenfels nach Dux übertragen. *) Der Besitz der vertriebenen Ordensleute wurde sofort versteigert. Doch das Kriegsglück wandte sich. Die Katholiken siegten in der denkwürdigen Schlacht am Weißen Berge und gewannen wieder die Oberhand in Böhmen. Am 11. Jänner 1621 kehrten die Jesuiten nach Komotau zurück und alsbald begannen auch auf neue die Wallfahrten nach Mariaschein, das den Patres wieder „abgetreten gänzlich übergeben und eingeräumt“ worden war. Doch erst im Jahre 1624 kam das Gnadenbild aus seinem Zufluchtsort zurück.

Zweite Flucht des Gnadenbildes. 1631 - 1635.

Das zweite Mal kam das Unheil von fernen Norden. Gustav Adolf, König von Schweden, war in Deutschland eingebrochen. Eifer für das Evangelium schrieb er auf seine Fahnen, tatsächlich aber trieb ihn Eroberungslust in den Krieg. Schon zu seinen Lebzeiten, namentlich aber nach seinem Tode entarteten seine Truppen, zu denen sich viele Deutsche geschlagen hatten, zu Räuberbanden und wurden der Schrecken der Länder, in denen sie hausten. Es kam die unheilvolle Schwedenzeit. Man hielt das Gnadenbild in Mariaschein für allzu gefährdet. Es wurde darum nach Prag in Sicherheit gebracht und dort im Kollegium der Jesuiten aufbewahrt. Diese Sorge erwies sich bald als begründet. Die mit den Schweden verbündeten Sachsen rückten nach Gustav Adolfs Sieg bei Breitenfeld in Böhmen ein, erbrachen tatsächlich

* Siehe Bild im Kreuzgang.

do bezpečí. Když nepřátelský dav brzy ráno vtrhnul do kostela, aby svatý obrázek a další cenné věci ukradl, byl zklamaný.

Obraz byl s podporou děkana Johanna Simonise z Rosenfelsu přenesen do Duchcova. *) Majetek vyhnaných členů řádu byl okamžitě vydražen. Avšak válečné štěstí se obrátilo. Katolíci vyhráli v paměťihodné bitvě na Bílé hoře a opět získali v Čechách převahu. Dne 11. ledna 1621 se Jezuité vrátili zpět do Chomutova a již brzy opět začali poutě do Šejnova / Bohosudova, které byly duchovním otcům „opět zcela předány a svěřeny“. Teprve v roce 1624 se požehnaný obrázek vrátil ze svého útočiště zpátky.

*Druhý útěk svatého obrazu.
1631 - 1635.*

Podruhé přišlo zlo z dalekého severu. Gustav Adolf, švédský král, vtrhl do Německa. Na svých vlajkách hlásal horlivost pro evangelium, ve skutečnosti ho ale hnala do války především jeho touha po dobývání. Již za dob jeho života, ale ještě více po jeho smrti se jeho vojsko, ke kterému se přidalo také mnoho Němců, vymklo kontrole. Z vojska se staly loupeživé bandy, kterých se děsily země, ve kterých pobývaly. Přišla strašná doba švédská. Svatý obraz byl v Šejnově příliš ohrožený. Byl proto převezen do Prahy a tam uschován v jezuitském kolegiu. Tato obava se brzy ukázala jako oprávněná. Sasové, kteří se se Švédy spojili, vpadli po vítězství Gustava Adolfa u Breitenfeldu do Čech, vyrazili

* Viz. obrázek v křížové chodbě.

die Tore des Heiligtums in Mariaschein und plünderten es gründlich aus. Nur einige alte Meßkleider blieben zurück. Doch wiederum siegten die Heere des katholischen Kaisers bei Nördlingen im Jahre 1634. Es kam im folgenden Jahre in Prag zum Frieden mit Sachsen und so konnte man hoffen, daß die ärgsten Kriegsstürme sich gelegt haben. Das Gnadenbild kehrte wieder nach Mariaschein zurück.

P. Friedrich Hunecken S. J. *)

Die Väter der Gesellschaft Jesu benützten die Zeit der Ruhe, um auch ihrerseits mit größerem Eifer das Werk Gottes zu fördern. Am 5. Mai 1638 kam der berühmte Bruder Michael Mildner, nach Schein und hielt da den ganzen Sommer und Herbst hindurch Mission. Freilich war seine Mission nicht das, was wir heute darunter verstehen, ein Zyklus von Predigten über die Bestimmung des Menschen und die ewigen Wahrheiten; es war mehr ein katechetischer Unterricht des Volkes, der teils in der Kirche, teils auch in Privatwohnungen erteilt wurde. Dadurch hoffte er der großen Unwissenheit des Volkes zu steuern, wahre Aufklärung zu verbreiten und so alle im katholischen Glauben zu befestigen. Seine Art zu lehren war so einfach und gewinnend, daß alle, auch die ungebildetsten Leute, ihn gerne hörten und von seiner aufrichtigen Wahrheitsliebe überwältigt, ihr Leben nach besseren Grundsätzen einrichteten. Der P. Provinzial kam öfter nach Mariaschein, um da der Mutter Gottes seine Anliegen vorzutragen. Er war als Leiter der Ordensprovinz dem Wallfahrtsorte mit tätigem Wohlwollen zugetan.

*) Siehe: Alois Kröß, „Die Residenz der Gesellschaft Jesu in Mariaschein“.

dveře kostela v Šejnově a důkladně jej vyplenili. Jen několik starých církevních oděvů tam zanechali. Avšak opět vyhrálo vojsko katolického císaře v roce 1634 u Nördlingenu. V dalším roce byl v Praze uzavřen mír se Saskem a tak bylo možné doufat, že se ty nejhorší válečné bouře konečně uklidní. Požehnaný obrázek se vrátil zpět do Šejnova.

Otec Friedrich Hunecken z Tovaryšstva Ježíšova *)

Otcové ze Společenství Ježíšova využili čas pokoje k tomu, aby s ještě větší horlivostí podpořili dílo Boží. Dne 5. května 1638 přijel známý bratr Michael Mildner do Šejnova a prováděl celé léto a podzim misijní činnost. Samozřejmě nebyla jeho misie to, co si pod tím dnes představujeme, tedy cyklus kázání o údělu lidí a o věčných pravdách. Mnohem více to byla náboženské vzdělávání lidu, které bylo uskutečňováno částečně v kostele a částečně i v soukromých bytech. Domníval se, že tím zamezí velké nevědomosti lidí, rozšíří pravdu o osvícenství a tím všechny upevní v katolické víře. Jeho způsob výuky byl tak jednoduchý a milý, že všichni, i nejméně vzdělaní lidé, mu rádi naslouchali a byli přemoženi jeho upřímnou láskou k pravdě. Mnoho z nich si pak život zařídilo podle lepších zásad. Otec provinciál přicházel častěji do Šejnova, aby zde Matce Boží přednášel své prosby. Jako vedoucí provincie řádu byl poutnímu místu velmi nakloněn.

*) Viz.: Alois Kröß, „Die Residenz der Gesellschaft Jesu in Mariaschein“ / „Rezidence Společenství Ježíšova v Šejnově“.

Dritte Flucht des Gnadenbildes. *)
1639 - 1640.

Unterdessen war die Macht der Schweden von neuem gewachsen. Die Furcht vor ihnen bewog die Patres für ihr geschätztes Gnadenbild zum dritten Male einen gesicherten Ort zu suchen. Wieder war es die Stadt Prag, wo sie das Bild am gesichersten glaubten. Als es dann nach schrecklichen Heimsuchungen wieder zurückkam, wuch ein Jubel löste da seine Rückkehr in der ganzen Gegend um Mariaschein aus! In überaus feierlichem Zuge wurde es vorerst in die Stadt Komotau und von da am nächsten Morgen nach Mariaschein gebracht. Sechs Schimmel der edelsten Rasse zogen es auf einem eigens hergestellten Prunkwagen. Priester in Feiergewändern, eine Ehrenwache hoch zu Roß und eine zahllose Schar Volkes gaben ihm das Geleite. An den Häusern wehten Fahnen, die Trommeln begrüßten es mit ihrem frohen Wirbel und die Kanonen donnerten ihm auf seinem gewohnten Platze stand, als es wieder einladend und tröstend von seinem Thron am Hochaltar herniedersah auf die vielköpfige Menge der Beter, da brauste aus den Herzen der Vielen ein jubelndes Te Deum zum Himmel. Es war, als gäbe man sich Mühe, alle Unehren und Frevel wieder gut zu machen, die gegen Maria, gegen ihr Bild und ihr Heiligtum verübt worden waren.

Vierte Flucht des Gnadenbildes.
1642.

Die Tage der Freude dauerten nicht lange. Der schwedische General Torstenson hatte in der zweiten Schlacht bei Breitenfeld unweit von Leipzig einen blutigen Sieg über die Kaiserlichen errungen. Daraufhin wuchs in Nordböhmen

*) Siehe: „Der Gnadenort Mariaschein“.

Třetí útěk svatého obrazu. *)
1639 - 1640.

Mezitím moc Švédů opět znovu narostla. Strach z nich přiměl otce, aby pro svůj ceněný požehnaný obraz hledal již potřetí bezpečné místo. Opět to bylo město Praha, kde se domníval, že bude obraz v největším bezpečí. Když obrázek doputoval po strašných ranách osudu zpátky, vyvolal jeho návrat v celém kraji kolem Šejnova velké nadšení. V radostném průvodu byl nejprve přenesen do Chomutova a odtamtud příštího rána do Šejnova. Šest šimlů nejvznešenějšího plemena ho táhlo na nádherném voze, který byl vytvořen pouze pro tuto příležitost. Doprovázeli ho duchovní ve svátečních šatech, čestná stráž na koních a velký dav lidí. Na domech vlály vlajky, bubny jej přivítaly svým veselým řinčením a kanóny zahřměly, když byl usazen na své místo a opět ze svého trůnu na hlavním oltáři pohlížel na mnohočetný modlící se dav. V tu chvíli zaburácelo ze srdcí mnohých k nebi veselé Te Deum (Tobě). Bylo to, jako by se snažili, aby všechny nečestnosti a hříchy, které byly učiněny proti Marii, proti obrazu a proti kostelu, byly opět odčiněny.

Čtvrtý útěk svatého obrazu.
1642.

Dny radosti netrvaly dlouho. Švédský generál Torstenson dosáhl v druhé bitvě u Breitenfeldu nedaleko Lipska krvavé vítězství nad císařskými vojsky. S ohledem na to opět rostl v severních Čechách

*) Viz.: „Der Gnadenort Mariaschein“.

die Furcht vor den Schweden neuerdings. Man hielt es für angezeigt, das Mariascheiner Gnadenbild abermals fortzubringen, und zwar diesmal nur nach Komotau. Nach einigen Monaten fortwährender Unruhen wagten es die Kongreganisten von Komotau, wieder eine Wallfahrt nach Mariaschein zu unternehmen und bei dieser Gelegenheit brachten sie das Gnadenbild wieder an seinen Ort zurück.

Fünfte Flucht des Gnadenbildes. 1643 - 1651

Doch schon im August des Jahres 1643 stand der schwedische Feldherr Torstenson als Sieger mit seinen Truppen in Leitmeritz, also in bedrohlicher Nähe von Mariaschein. Trotzdem ließ man das Bild noch bis zum 8. September an seinem Orte. Doch bald ward es höchste Zeit, es in Sicherheit zu bringen. Von Komotau machte sich eine Prozession auf, das Bild abzuholen. Wohl nur durch den Schutz der allerseligsten Jungfrau entging diese Prozession den Nachstellungen der schwedischen Soldaten. Es war die letzte Flucht des Gnadenbildes in diesem grausamen, langwierigen Kriege. Im Jahre 1648 wurde der Westfälische Frieden geschlossen, doch hatte die Gegend noch bis 1650 von den Feinden zu leiden. Erst im folgenden Jahre, als die Schweden endgültig abgezogen waren, wurde das Bild nach Mariaschein zurückgebracht. Die ärgsten Stürme waren vorbei, nun sollte eine Zeit des Friedens und der Entwicklung anbrechen.

8. Die Residenz der Gesellschaft Jesu in Mariaschein. *)

Bisher waren die Väter der Gesellschaft Jesu aus Komotau als Seelsorger an der Wallfahrtskirche in Mariaschein tätig.

*) Siehe: Alois Kröß, „Die Residenz der Gesellschaft Jesu“.

strach před Švédy. Bylo považováno za vhodné, šejnovský / bohosudovský svatý obrazek znovu dostat do bezpečí. Tentokrát jen do Chomutova. Po několika měsících trvajících nepokojů se odvážili řeholníci z Chomutova podniknout pouť do Šejnova a při této příležitosti přivezli požehnaný obraz zpět na jeho místo.

*Pátý útěk svatého obrazu.
1643 - 1651.*

Již v srpnu roku 1643 stál švédský vojevůdce Torstenson jako vítěz se svými vojsky u Litoměřic, což bylo již nebezpečně blízko od Šejnova / Bohosudova. Přesto ho nechali ještě do 8. září na svém místě. Již brzy však nastal nejvyšší čas, aby byl odvezen do bezpečí. Z Chomutova se vydalo procesí, aby obraz vyzvedlo. Snad jen díky ochraně nejsvětější panny uniklo procesí nástrahám švédských vojáků. Byl to poslední útěk svatého obrázku v této kruté, dlouhotrvající válce. V roce 1648 byl uzavřen Vestfálský mír. Náš kraj však ještě až do roku 1650 trpěl pod nepřáteli. Až v následujícím roce, když Švédové konečně odtáhli, byl obraz navrácen do Šejnova. Nejhorší bouře byly u konce, nyní měl přijít čas míru a rozvoje.

8. Rezidence Společenství Ježíšova v Šejnově / Bohosudově. *)

Dosud byli v poutním kostele v Šejnově / Bohosudově aktivní jako duchovní otcové Společenství Ježíšova z Chomutova.

*) Viz.: Alois Kröß, „Die Residenz der Gesellschaft Jesu / Rezidence Společenství Ježíšova“.

Doch waren sie jedesmal nach getaner Arbeit wieder in ihr Kollegium zurückgekehrt; ständige Seelsorger hatte die Kirche noch nicht. Doch die Andacht und die Verehrung zur Schmerzensmutter in Mariaschein wuchsen immer mehr; von Jahr zu Jahr drängten sich zahlreichere Scharen um das Gnadenbild in Mariaschein und die Dankbarkeit für erhaltene Wohltaten und die Liebe zur Mutter Gottes machten dieses Heiligtum dem Volke immer teurer. Umso mehr vermißte man den ständigen Priester. Außer Ostern und Pfingsten und der Oktav von Maria Geburt war niemand da, der den Wallfahrern Gottesdienst halten und die Sakramente spenden konnte. Die Obern der Gesellschaft Jesu beschlossen darum, in der Nähe der Kirche eine ständige Wohnung für die in Mariaschein tätigen Priester zu bauen. Gott der Herr schickte gleich auch die nötigen Mittel.

Damals lebte Anna Maria von Bleileben, geborene Freiin von Pichelberg, als Herrin auf dem Gute Sobochleben. Ihr einziger Sohn, Karl Maximilian, und ihr Gemahl Alexander, waren ihr bereits im Tode vorangegangen. Sie widmete sich nun ganz der Andacht und dem Gebete, dem Wohltun und der liebevollen Sorge für ihre Untertanen. Dank der Freigebigkeit dieser edlen Frau konnte der Neubau*) schon zu Weihnachten 1652 bezogen werden. Das Jahr vorher war der Althof angekauft worden. Testamentarisch vermachte sodann die hochherzige Gönnerin der Gnadenkirche das Gut Sobochleben. Im Testamente heißt es: „Sodann verschaffe ich mein Gut Sobochleben mit dessen allen An- und Zugehörungen, nämlich den Sitz und das Dorf Sobochleben sammt dem Meierhof, item das Dorf Modlan auch sammt dem Meierhof, wie auch das Dorf Schein („Schina“), Hohenstein (Hunstein) und Marschen

*) Die frühere Schule, jetzt Krankentrakt des Kollegiums.

Vždy po vykonané práci se museli vracet do semináře. Stále duchovní kostel ještě neměl. Počet pobožností a uctívání Bolestné Matky v Šejnově neustále narůstal. Rok od roku putovaly stále větší davy lidí, aby projevovaly vděčnost za obdržené dobrodiní. Láska k Matce Boží činila tento chrám pro lidi stále cennější. O to více všem chyběl stálý kněz. Kromě Velikonoc a Svatodušních svátků a oktávu Narození Marie tu nebyl nikdo, kdo by pro poutníky mohl sloužit mše a podat jim svátosti. Vedení Společenství Ježíšova proto rozhodlo, že v blízkosti kostela postaví stálý byt pro duchovní, kteří budou sloužit v Šejnově. Bůh jim hned také seslal potřebné prostředky.

Tehdy žila Anna Maria z Bleilebenu, rozená svobodná paní z Pichelbergu, jako paní na panství Soběchleby (Sobochleben). Její jediný syn, Karl Maximilian, a její manžel Alexander, jí již ve smrti předešli. Ona se nyní plně věnovala prosbám a modlitbám, dobročinnosti a láskyplné starosti o poddané. Díky štědrosti této vznešené paní bylo možné se již na Vánoce roku 1652 do novostavby*) nastěhovat. Rok předtím byl zakoupen Starý dvůr (Althof). V závěti pak tato dobrosrdečná podporovatelka odkázala poutnímu kostelu panství Soběchleby. V závěti je doslova napsáno: „Nadto poskytuji můj statek Soběchleby s veškerými jeho částmi a příslušenstvím, totiž sídlo a vesnici Soběchleby (Sobochleben) včetně hlavního dvora, k tomu obec Modlany (Modlan) včetně hlavního dvora, stejně jako obec Šejnov (Schein, Schina), Unčín (Hohenstein, Hunstein) a Maršov (Marschen, Morschen)

*) Dřívější škola, nyní oddělení pro nemocné kolegia.

(Morschen) zu der auf meinem Grund und Boden unter Graupen zu Scheine liegenden, der übergebenedeiten Jungfrau und Mutter Gottes Maria dedizierten Kirche, mit diesem Beding und der unveränderlichen Intention, damit die jetzt und künftig all dort wohnenden Geistlichen desto verlässlicher unterhalten, Gottes und seiner allerseligsten Jungfrau und Mutter Gottes Mariä schuldigste Ehre vermehrt, wie auch berührte all da wohnende Geistlichen in ihren hl. Meßopfern und anderen geistlichen Übungen meiner, meines Herrn Ehegemals und meines Sohnes Caroli Maximiliani Herrn von Bleileben, so all da in Gott ruhen thut, wie auch meiner ganzen Familie Seelen eingedenk sein und solche geistliche Werke genießen lassen sollen ...“ Am 24. Mai 1662 brachte die edle Stifterin ihren letzten Willen zu Papier; nicht ganz drei Jahre später, am 16. April 1665, um 11 Uhr vormittags, schied sie ruhig und gottergeben aus dieser Welt.

Unter den Gütern, die auf diese Weise in den Besitz der Wallfahrtskirche übergangen, befand sich auch die Geiersburg. Sie war seit 1526 Ruine und von da an war der Herrschaftssitz in Sobochleben. Die Herrschaft Geiersberg, dann Sobochleben, war nach der Schlacht am Weißen Berge in den Besitz Alexanders Regniers, Ritters von Bleileben, übergegangen.

Mit innigem Dank wurde das Geschenk entgegengenommen und dem letzten Willen der edlen Geberin mit allen Kräften entsprochen. Die Zahl der Patres mehrte sich und ihre Arbeiten im Gottesdienst, in Missionen und im Katechismusunterricht segnete Gott mit reichem Erfolge; vor allem blühte die Wallfahrt immer mehr auf. Es war eine Freude zu sehen, wie das gläubige Volk von allen Seiten zum Gnadenbilde nach Mariaschein pilgerte. Bald gab es keine Pfarrei mehr in der näheren und ferneren Umgegend, die nicht alljährlich eine gemeinsame Wallfahrt, geführt von

kostelu zasvěcenému Panně a Matce Boží Marii, který leží na mé půdě a pozemku pod Krupkou v Šejnově, za podmínky a s nezměnitelným záměrem, aby nyní a v budoucnu tam bydlící duchovní měli zajištěno živobytí, aby čest Boží a jeho nejsvětější Panny a Matky Boží Marie byla rozmnožována a aby tam bydlící duchovní mohli vykonávat mešní oběti a jiná duchovní cvičení pro mě, mého pana manžela a mého syna Karla Maximiliána Pána z Bleilebenu, který tam odpočívá v Bohu, stejně jako na upomínku duší mé celé rodiny a k požívání duchovních činností ...“ Dne 24. května 1662 nechala vznešená dárkyně svou poslední vůli sepsat. O necelé tři roky později, dne 16. dubna 1665, kolem 11 hodiny dopoledne, se rozloučila v tichosti a boží odevzdanosti z tohoto světa.

Mezi statky, které přešly tímto způsobem do vlastnictví poutního kostela, se nacházel také Supí hrad (Geiersburg, Kyšperk). Od roku 1526 to byla ruina a od té doby bylo sídlo panství v Soběchlebech. Panství Geiersberg (Supí hora), později Soběchleby (Sobochleben), přešlo do vlastnictví Alexandra Regniera, Rytíře z Bleilebenu, po bitvě na Bílé hoře.

Se srdečným vděkem byl dar přijat a všemi silami vyhověno poslední vůli vznešené dárkyně. Počet otců se rozšiřoval a jejich práci v bohoslužbách, na misiích a při výuce náboženství Bůh požehnal bohatými úspěchy. Poutní místo stále více rozkvétalo. Byla radost vidět, jak věřící lidé ze všech stran putovali do Šejnova. Již brzy nebyla v blízkém nebo vzdálenějším okolí ani jedna farnost, která by neuskutečnila pod vedením svého faráře každoročně společnou pouť.

ihrem Pfarrer, unternommen hätte. Unter den erlauchten Besuchern des Wallfahrtsortes sind Kardinal Adalbert von Harrach, Erzbischof von Prag, und der erste Bischof von Leitmeritz, Maximilian Rudolf, Freiherr von Schleinitz, zu nennen. In seinem letzten Hirtenbriefe, den er am 23. März 1675 herausgab, weist Bischof Maximilian Rudolf darauf hin, daß eben diese Kirche ein durch Wunder, die der Allmächtige dort gewirkt hat, „sehr berühmter Gnadenort“ ist und deshalb von den Gläubigen der verschiedenen Gegenden oft in großen Massen besucht wird.

Bischof Jaroslaus Sternberg erwirkte es, daß der jährlich zu gewinnende vollkommene Ablass, dessen Gewinnung früher nur für sieben Jahre gewährt worden war, für immer gewonnen werden konnte.

Das erste Gebäude der Residenz erwies sich bald als zu klein und so schritt man zu einem Neubau. Im Jahre 1677 bezogen die Patres die ersten Wohnungen darin. Die alte Residenz sollte als Quartierhaus für die Wallfahrer dienen. Zugleich eröffnete man dort ein Erziehungsinstitut für arme Knaben, die zugleich als Sänger und Ministranten dienen sollten. Im Laufe des 18. Jahrhunderts wurde die Residenz zum jetzigen Quadrat ausgebaut und aus dem Erziehungsinstitut wurde eine vierklassige Lateinschule.

9. Der Kreuzgang. *)

Die alte Kirche war zu klein geworden. Auch war sie bereits so baufällig, daß sich eine Restauration kaum gelohnt hätte. Die Patres beschlossen daher, aus den Spenden der Wallfahrer und aus eigenen Mitteln eine neue, den Bedürfnissen der Wallfahrt entsprechende Kirche zu bauen. Aber vorher noch wurde an Stelle der früheren Umfassungs-

*) Siehe Kröß: „Der Wallfahrtsort Mariaschein“.

Mezi významnými návštěvníky poutního místa byl mimo jiné kardinál Adalbert von Harrach, arcibiskup pražský, a první biskup litoměřický, Maximilian Rudolf, svobodný pán von Schleinitz. Ve svém posledním pastýřském dopise, který vydal 23. března 1675, poukazuje biskup Maximilian Rudolf na to, že právě tento kostel se stal díky zázrakům, kterými tam působil Všemohoucí, „velmi známým požehnaným místem“, a proto je věřícími z rozličných končin v tak hojném počtu navštěvován.

Biskup Jaroslav Sternberg se zasloužil o to, že každoroční úplný odpustek, jehož získání bylo dříve poskytováno jen na sedm let, byl pro poutní místo získán navždy.

První budova rezidence se již brzy ukázala jako příliš malá a tak přikročili ke stavbě budovy nové. V roce 1677 se otcové nastěhovali do prvních nových bytů. Stará rezidence měla sloužit jako ubytování pro poutníky. Současně tam otevřeli výchovný institut pro chudé chlapce, kteří měli současně sloužit jako zpěváci a ministranti. V průběhu 18. století byla rezidence vystavěna do podoby dnešního čtverce a z výchovného institutu se stala latinská škola se čtyřmi třídami.

9. Křížová chodba. *)

Starý kostel se stal příliš malý. Současně byl již v tak špatném stavu, že by se oprava sotva vyplatila. Kněží se tedy rozhodli, postavit z darů poutníků a z vlastních zdrojů nový kostel, který by odpovídal potřebám poutníků. Ještě dříve byla však na místě dřívější obvodové zdi

*) Viz. Kröß: „Der Wallfahrtsort Mariaschein / Poutní místo Šejnov“.

mauer der herrliche Kreuzgang gebaut, ein Glanzstück unserer Kirche. Es ist dies ein Hallengang, der sich ovalförmig um die Kirche herumzieht. Die sieben „Schmerzenskapellen“, dem Kreuzgang harmonisch eingefügt, erstanden gleichfalls in neuer Schönheit. Das Ganze gibt uns ein herrliches Zeugnis von dem tiefen Glaubensgeist jener Tage, von der Verehrung, Dankbarkeit und Liebe der Erbauer gegen die Mutter des Herrn. Sechsenddreißig Freskogemälde an der Wand der Kreuzganghallen erzählen von der Entstehung des Gnadenortes, von seiner Geschichte und von den wunderbaren Gnaden und Segnungen, die unerschöpflich von dem Gnadenbilde ausströmen. Die Beichtstühle im Kreuzgange - früher waren es 31 - zeigen uns, wie groß einst die Zahl der Wallfahrer war, die hier ihre Beichte ablegten.

Tritt man durch das große Haupttor in den Kreuzgang ein, so liegt zur Rechten die Kapelle, die dem ersten Leidensgeheimnis im Leben der Mutter Gottes geweiht ist; „1. Schmerz Mariä bei der Weissagung Simeons im Tempel“, steht mit goldenen Buchstaben am Eisengitter geschrieben. Sie wurde 1625 durch den Dechant der Stadt Dux, Johann Simonis von Rosenfels, unter Mitwirkung seiner Brüder erbaut. *) Graf Johann Josef Waldstein ließ sie 1721 umbauen. Im Jahre 1818 wurde sie durch die Familie Waldstein erneuert. Sie heißt daher auch die **Duxer oder Waldstein'sche Kapelle**.

Die folgende zeigt uns die leidende Gottesmutter auf der Flucht nach Ägypten. Herzog von Sachsen Lauenburg ließ sie im Jahre 1684 erbauen. Sie ist bekannt als **Reichstädter-Kapelle**. Hier haben die tschechischen Pfarrangehörigen ihren Gottesdienst.

*) Dechant Johann Simonis rettete zur Zeit des dreißigjährigen Krieges das Gnadenbild; sein Bruder war Pfarrer von Graupen.

postavena nádherná křížová chodba, mistrovský kousek našeho kostela. Je to halová chodba, která se táhne oválně kolem celého kostela. Sedm „bolestných kaplí“, které jsou do křížové chodby harmonicky zasazeny, vznikly také v nové kráse. To vše nám podává nádherný důkaz o hlubokém duchu víry těch dní, počínaje uctíváním, vděčností a láskou stavitelů k Matce Boží. Třicet šest freskových maleb na stěnách křížové chodby vypráví o vzniku poutního místa, o jeho historii, zázračných milosrdenstvích a požehnáních, která vyvěrají z požehnaného obrazu. Zpovědnice v křížové chodbě, kterých bylo dříve 31, nám ukazují, jak velký byl počet poutníků, kteří zde prováděli svou zpověď.

Když vstoupíme velkou hlavní branou do křížové chodby, leží na pravé straně kaple, která je zasvěcena prvnímu tajemství utrpení v životě Matky Boží. „1. bolest Marie při proroctví Simeona v chrámu“, stojí zlatými písmeny napsané na železné mříži. Byla vystavěna v roce 1625 děkanem města Duchcova Johannem Simonisem von Rosenfels v součinnosti s jeho bratry. *) Hrabě Johann Josef Waldstein (Valdštejn) ji nechal v roce 1721 přestavět. V roce 1818 byla rodinou Waldstein (Valdštejn) obnovena. Proto se také nazývá **Duchcovská nebo Valdštejnská kaple**.

Další kaple nám ukazuje trpící Matku Boží na útěku do Egypta. Vystavět ji nechal vévoda ze Saska Lauenburgu (Herzog von Sachsen Lauenburg) v roce 1684. Je známá jako **Zákupská kaple** (Reichstadt / Zákupy u České Lípy). Zde mají bohoslužby čeští farníci.

*) Děkan Johann Simonis zachránil za časů třicetileté války svatý obraz. Jeho bratr byl farářem v Krupce.